Pawlicki Stefan

System filozofii socjalnej

Fil. - Socyal. 1

8411

1896/97 1

Zaczy. wykł. moje od dwóch przypusz:

a) że pano. przyzwycz. wszys. dużo zaper.

b) że większo. dot. nie zajmo. się filo.

Pierw. przypusz. udatw. drug. utrud. więcej. te wykł. bo filo. jest całokszt. nauk dość samoist. a każ. posłu. się pewn. ilo. poj: któr. tworz. logicz. nerw. trzym. się raz. i wyjaśn. się nawzaj. Należ. b. przeto wykład. te ucz. w system. porząd. wedł. przyro. genety. zasadz.; zaczyn. n. p. od logi. i psych.: pot. przejść do metafizy. a naresz. uporządko. głów. pojęć. tych nauk. ustępo. zając się Bog. przyro. człow. i kosm. teor. społeczeń. które ma być król. boż. w ziemi, urzeczywist. doskon. idei człowieczeń. na podstaw. praw przyro. i stoso. do cel. naznacz. przez Mądr. Najw. W tak. raz. filoz. społecz. ludzk.: któr. mamy poruszyć. te wykł. zamo. byłab. uwieńcz. całokszt. nauk filoz. prawdziwą. koron. ducho. wzniesio. przez umysł ludzk. ponad wszystk. co jest i co żyj. a przedewszystk. nad dziej. narz. rodu.

Jedn. większo. PP. a to jest drug. przypusz. – niezmiern. drugi. może. w ciąg swoich stud. ~~nas tyl.~~ dla braku czasu ~~nie~~ tylk. przez jed. sem. zwrócił. filozof. a ten wyst. wszystko

dydakty. nadto. na mnie obowiązk. abym ~~[illegible]~~ zaczyn. od filoz. społecz.
bo ona jest najważn. i wszystk. rozpow. życ. rozwiąz. lub rozwiąz.
mieć. Ona też dla tej praktyky. dowiodła. swoj. moż. racy. Tyl. w
życ. pomimo ~~przeszed.~~ do ~~[illegible]~~ obera. się ~~[illegible]~~ po woli ~~[illegible]~~ z wszystk. z tem ~~[illegible]~~.
nauk. ~~filoz~~: któr. teraz zważ. pomij. bo są jej podst. i wykoj. Będz.
mogli tyl. ukorz. w miar. ~~[illegible]~~ potrzeb. dotyk. pewn. poję.
i rezult. dotąd. przez ow. nauk. pomocn. tem przedmiot. któr.
się zająć mamy.

~~Zapyt. Tyl. czy [illegible] to być moż. aby~~ Zaczęl. zaś nau. społecz. opiekując.
się na wiele ~~tyl.~~ inn. nauk: któr. wszys. nie pomag.: a które ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Tyl. tyl. przed. przyjm. prz: czy w rzecz. lub nawet czy pośred.
zdobędą sob. istn. samodz. Tyl. czy moż. taka nau. być z
jak pożyt. już ter. wprzed. Petr. odpow. na to mog. dać
dopiero wykład. ale ter. na wstęp. wol. ~~zaraz~~ że każ. nau.
nau. najbar. zależ. od inn. moż. być także samodz. jeśl posiad.
się odpow. metod. Moż. nią być tyl. metod. indukc. któr. jak wi-
wie. zaczy. od fakt. prost. i znan: a z nich wnik. wydob. pewn.
ogół. poję. i prawa, któr. pozwal. wytłum. przyczyn. od któr. zależ.
są one fakt. Ile zaś fakt złoż. wyst. przez jego wdzięcz:
przyczyn. rozum. go zrozum. nauk. bo nauk. jest to samo co znać
przyczyn. pewn. ilość fakt. — rise per causas.

Fil. Socyal. 2.

Wybier. fakt jed. bar. prost. aby na nim okaz. czem jest filo. socyal. Jest nim chleb powszed., codz. o który modl. się, co dzień/go/ pożyw. We wszystk. język. jest on symb. ~~utrzym~~ ~~pożyw~~ wszelk. pokarm. naw. ducho.; wszelk. ~~utrzym~~ środk. do życ. Mieć kawał. chleb. znaczy mieć sposób utrzym.; być bez chleb. jest to samo, co nie mieć środ. do życ. Tłum rozpróżniał. rzyms. wyraż. wszystk. potrzeb. swoj. w dwóch słow. i panem et circenses = i miał poniek. racy.: bo człow. przedew. gdy ma co jeść, i ma zapewn. zabaw. jest uszczęśl. a choć też ideał gruby u ludzi wykształc. budzi niech odrazę bo raczej powinn. panem et veritatem = to oni takż. chleb codz. uważ. za podstaw. niezbęd. wszystk. ideal. polo. do praw.: bo bez chleb. nie ma filoz. nie ma sztuk. piękn.: nie ma bedz. społecz. nie ma wszystk. ideal. cele człowiecz.

Wszystko. jedn. ludz. spożywaj. chleb codz. ~~wszelk~~ myśl. o jego głęb. znacz.: Zazwycz. wtedy. nad nim się zastan. gdy go nie maj. lub gdy spotyk. takich, którzy go nie maj. Ale bez zastanow. filoz. przyst. po obiedz. zam. dosyć sprzątać sch. skórkę chleb. myśl. o ~~tych~~ ~~biedakach~~ tych (, którzy nie tyle nie mieli ~~dla~~ dla zaspokoj. głodu. A naw. niefiloz. spotyk. na każd. kroku żebrak. prosząc. o ~~chleb~~ kawał. chleb. Stąd. wb. myśl.: dla czego jest tylu, którzy

nie wiedzą co jeść? Otóż do tych wypowiedź. nas w sem. ind. filoz. społecz. Bo jest. są ludz. którzy nigd. nie mają dostate. pożyw. a nawet umierają z głodu, widzą społecz. albo że mało ma chleb. albo ma go dosyć, ale nie umie rozdziel. Jakakolw. będz. odpow.: to pewn. że ~~za~~ zanim ją dać może, należ. porusz. i rozwiąz. cały szer. inn. proble.

Powinniś. nie ~~wypyt~~ zastan. zapom. ~~odpowiedz się do~~ o tych, którzy nie mają za co sob. kup. chleb.: a tyl. zaj. się chleb. sam. Jest on towar. Który się naby. Wyrób domo. przez rodz. wyrab. i spożyw. nie ma cher. społecz. Nabie. go, gdy jest wyrab. dla inn.; gdy staj. się tow: Otóż towar każd. przycho. do skut. za pomo. dwóch czyn.: jed. go wyrab. drugi naby: Produc. który go sprzed. jak najdro~~ższ~~ż; konsum. nab. jak. najtan. i w jak. najlepsz. gatun. Zwyk. to bieg rzeczy, które podleg. każd. tow.

Przypatrz. się produ. chleb. Może dzieć się niejed. rzeczy ciek.

następ: a

## ~~II Reformy = Terapeutyka~~

### I. ~~Stosunki~~ społeczno-gospodarcze

a) Prawo rozwoju społeczno-gospodarczego

1) Podział pracy:

specjalizow: pracy – uspołecznien. – pracy

Przykłady = fabryka =

2) Specjaliza: wytwarz. klasy społeczne

w obręb. stan: nowa specjaliz: techniczna =

3) Rezult: tej specjalizacji

α) towar tani, obfity dobry

przykłady

pióra stalowe – nici bawełn. = spal dawna i nowsz: – parowc

β) dla producen: wyzysk. zniż. skutki dodat. i ujemn.

γ) dla całe. społeczeń:

b) Czynniki rozwoju gospodarczo-społecznego

α) Ogól. uwagi o trzy czynn.: przyro.; praca; kapit.

β) O pracy jako czynn. produk.:

αα) pracy towarzy. trud

ββ) gatunki pracy

γγ) przedsiębior. i robot.

δδ) redukow. pracy skomplik.

γ) Marxa teorya pracy i wartości –

αα) wstęp do książ. Marxa –
o bogactwie

ββ) towar – wartość użytko. a zamienna

γγ) warto. zamienna a praca

δδ) kontradykt. Marxa

εε) Zbijan. Marxa wywodów

ξξ) zbija. jego twierd. o pracy skomplik.

ηη) o charakt. fetyszo. towarn wedł. Mar.

Treść Teeteta

Sokr. wykł. ten mit (μῦθος) w taki spo: (156 C):

c.

Mechanika
~~Dynamika~~ ~~gospodarcza~~

Patolo. społecz.

a) prawo społecz. rozwoj:

b) czynniki " "

c) ~~formy~~ " "

d) ~~przegląd fabry~~:

e) ustrój społeczny

Reforma społeczna

indywidualizm =

socyalizm =

Formy życia społecznego

Rodzina

Społeczność religijno - duchowa

Państwo

6

Korespondentki z wschk: Ziemi Św =

sprzedaw. przez agencye Stangena i Bekera =

podczas pobyt. ucza. uczen. w Ziemi św = 6 rtni: zo 2 mar

—

W miast. portow: Syryi i Palest: znajd. podroż. w hotel:

zbiór napoj. i potraw. z wszyst. kraj. świat:

—

Serwetki japońsk: =

—

Filo. soczal.

7

Ustrój społeczno-gospodarczy

I

8

Ustrój społeczno-gospodarczy może być rozwaź. alb. wedł. tego co produku. społeczeńst.[2] albo wedł. tego, jak produku. społ.[2] W pierwsz. raz. uwzględn. przedewszyst. kieru. produk: w drug: stosunek wzajem. czynni. gospodarcz.

Ustrój społ. gosp.

Pierw. punkt widzę: przyjął Fryd. List = des natiov. Syst. der polit. Oekono. 43

Rozwin. ten pogl. Schönberg - Handb. I. 26 sq. a przyjś. naw. ten, któr. nie podziel. ogól. zasad ekono. Lista n.p. Prince-Smith =

Wedł. tego pogl: każd. społeczeń. koniecz: pięć okres. gospodar. rozwoj:

a) ~~pa~~łow. i rybołówst.

b) chów bydła

c) rolnict.

d) rolnict. z przemysł.

e) rolnict. z przemysł. i handl.

Ostat. okres[u] przedst. rozwój zupeł. wszyst. funk. gospod. Ten podz. jest powierzcho. i zost. porzuco. przez w nowsz. ekono. var dla tej. że nie każd. społeczeń. przechodzi. przez wszyst. te okres:

powst. że chów bydła, rolnict. przemys. w rozw. okres. rozw.
przedst. form. zależ. od organiz. czynni. społecz:
Prawda jest w ow. podzia. że okresy owe przedst: pew. kierun.
społecz. produk: które w niektór. kraj: będ. zaw: wyłącz.
ludno. w nich zamieszk: Mieszkań. Grenland. Now. Fundl.
lub różny wysp szkock. będą zaw. żyły z rybołóst. Mieszk.
Węgier lub Polski (będą zaw. pewno. się przeważ. uprzw. roli i chow.
bydła, ludz. osiadli nad wyże. wielk. rzek lub na wysp. korzyst.
położo: będą oddaw. się handlo. i żeglug. A że ogół.
typy zajęć ludz. będ. wszęd. na ukształto. społecz. które
z nich żyje.

Można wszę z pewn. słuszno: mów. o kraj. przeważ. rolni.
lub przemysł; moż. także w rozwoj. lud: odróżn. epo. pierw.
rolnic. od później. epok wyso. rozwinięt. rolnict. i przemys:
Ale w szczegół. podział ten nada się ułożyć jak. podstaw.
krytyk. która dała począt. inne. podzia:
Drugi podział oparł: na stosun. wzaj. czynni. gospodar:
Wprowad. go Hildebrand, Nationalökonomie der Gegen-
wart u. Zukunft 48 = i w inn. pism. później:

Ustrój społec. gospo.

6

Wedł. Hildebranda trzy epo: rozwoj. społecz. gospodar:

a) gospodars. przyrodz. – Naturalwirthsch.

b) gospod. pienięż. – Geldwirthschaft.

c) gospod. kredyto – Kreditwirthsch.

Gospodarst. przyrodz: poleg. na tem, że każ. rodzi. czyli jednostka gospodar: produku. swego jej potrzeb: a zbyt: produk. zamie. od sąsiad. na tak. produk. których sama potrzeb..

Filipowicz I. 18–19

Gospod. pienięż: jest wyż. formą rozwoj. gospod: bo udatn. zamia. produkt. przez wzajem. wspól. towa: w form. ~~bitej~~ monety ale posiad. tę stro. ujemn: że zapła. następ. ~~zaraz~~ po odebr: towa: Wygodn. płac: raz na zawsz. oznacz. monetą, zam. towa: różnorod. ale niewygod. być zawsze: do natychmiast. zapła.

Gospod. kredyto.

Ale rozwój handlo. obrotu prowadz. do niezliczo. umów, gdzie wręcze. towa: lub oddan. usługi dopie: po niejak. czas: odpow: obowiąz. zapła. Ten wzgl. powst. bank. i podob. instytu. któr. pod opie: prawa i państ. udziela. pożyczki lub kredytów. Ten wzgl: obrot handlo. przemysł. porzuc: form płacen. gotówką, a zastęp. kredyt. Obrót wzras. wted. niesłych. polegaj na praw. stosunk: pomiędz. producent. lub kupcami a konsum. lub nabywcą; których to praw ostat. celem jest pewno: nabywcy: w przyszło. że wręcz: towar w teraź. i t.p.

Podział Hildebrande nie zupeł. zadowalnie: Najpośród gospod. przyrodzo: nie jest poję: dokład. bo moż. obejmo: kił. form gospod. zwanow. a) moż. być gospodarst. któr. sob. wystar: gdz. zab. gospodarz oprócz. więk. części swoich potrz. własn. wyrob: - a mało zamien: to dzieję się dziś w wielu kraj. zwanow. górzyst. pozbawio. Tatw. Komani: a działo się do niedaw. praw. wszęd. w Euro. w więjsz. gospod. osiępł. albo b) moż. być oczywi. zamie. produkt: zieb. nabyw. czy to usługi czy towa: za któr. się płaci. własn. wyrob. lub wszystk: a taki stan panow. zwanow. w średn. wiek. praw. wszędz. w Euro. lub dziś. w stosun. handlo. z tubyl. Afry. lub inn. mało rozwinię. społeczeńst. A w Euro. w wielu kraj. rozlicz. usługi i prestacye za tak. jeno. wynagrad. wyrob. przyrod. lub wszystk: z lasów pastw. pól i t. p.

Otóż gospod. przyrod. tyl. w tem drug. znacz: o ile przedsta. obrót gospodar. i handlo. inter: uważ. być moż. za całyte. do gospodar. pienięż. i zost. od nieg. odprowadz. o. owym genial. wynalo monety.

Tożto: różni. międ. gospod. pienięż. a kredyto. nie jest taka zasad. jak międ. przyrodzo. a pienięż: bo w dzisiejsz. kredyt. różni się od pienięż. tyl. sposob. którym spełnieją się zobowiąz. podcz. gdy w

Ustrój społe. gospo.

C!

gospod. przyrodz. sama treść roboniąz. ści. jest – Treść roboniąz. w gospod. kredyt. jest ta sama, co w pieniądz. ~~kap.~~ bo chodz. o sumę pienię. ale gdy w pieniądz. ona zaraz się wypada. w kredycie. ona jest wyraźno: po więcej. czas. i t.p.

Teor. Bücher'a – die Entstehung der Volkswirthschaft – Tübin. 93 jest znacz. zmodyfiko. teor. Hildebranda a zost. obmyśla. dla scharakteryzo. w któ. rysach ~~przebieg~~ rozwoju ekonomi. lud. środko. i zachod. Europ: Teor. ta bard. ścisł. przyję: i wzporzechnio: przyzna. trzy epo: w rozwoj. gospod.

= Stanow. przeciw niej występ. Ed. Meyer, die wirthschaftl. Entwickelung des Alterthums. Jena 95 =

a) zamkn. gospodarst. domo: – geschlossene Hauswirthsch. – reine Eigenproduktion, tauschlose Wirthsch. – przypro. ją ści Rodbertus = Oikenwirthschaft = (Meyer p. 1)

wyrob. się skonsumo. w tem sam. gospodarst. w któr. powst: sięg. od począt. kultu. aż do średn. wiek. – mniej więc. do r. 1000 po chr. obejmu. zat. cały świat starożyt.

Znamię: cały obieg gospodar. od produkt. do konsum. odby. się w obręb. ~~dom~~, rodziny lub rodu – każ. wyrób powst. i ~~zuż~~ zużyw. się bez żad. pośredn. wpośród tej sam. sfery =

b) gospodars. miejskie Stadtwirthsch.

Znamię: zamia. bezpośred. bo wyroby przechod. z produkcen. gospodar. u tychm.

do gospodar. konsumcyj:

Term. stab. poczat. tego syste. produk. przypraw: Bücher stworzyłm. ale odmaw. jej tego, co narz. gospod. narod. Volks-wirthsch.

c) <u>Gospodarst. narod.</u> (Volkswirthsch.) = wyroby przecho. przez szereg gospodar: zanim zost. skonsumow.

Epoka ta zaczy. się międ. <u>15 a 16ym stul.</u>

Znamio: podział czynnoś. ekonomi. posługuj. się rozmaitę. środk. komunikacyjn. i zamie. produkt. cał. ludno. — międ. produk. a konsum. pośredni. stały hand. i stan kupie.

W szczegół. ten podz. jest zaped. bardz.

W głów. zarys: pierw. epo. <u>Bücher'a</u> zgad. się z tak zw. gospodarst. <u>przyrod. Hildebranda</u> = druga i trzecia epo: ~~Hildebr.~~ Büchera miały zastęp. gospod. pieniężn. i kredyto. Hildebr. ale poleg. na zaped. inn. podzia: bo nie zależ. się użycia gotówki lub kredytu — lecz szczegó. obrot. i zwłasz. a przedewszystki. tem, czy wyrob. bez pośredn: od producent. przecho. do konsum. lub pośred. za pomo. kup. i t. d.

Teor. Schmoller'a = róż. artyku. w Jahrbuch für Gesetzgeb. Verwaltg u. Volkswirthsch. im Deutsch. Reich = z r. 84. 93. 94 =

Ustrój społe. gospo.

odróż. cztery okresy rozwoj. gospodarcz.

a) gospod. wiejskie b) miejs.; c) powiato. d) państwo:
Dorfwirthsch. Stadtwirthsch. Territorialwirth. Staatswirth.

Podz. oparty na organiz. polity. któr. wedł. Schmo. stano. zaw. o rozwo. gospodar. Zawsz. ~~społeczne~~ ustrój polity. prawny. (administr. i sądo.) podpo. był organi. gospodar. ponie. życ. gospod. nie jest funk. indywid. lecz społecz. zat. jest zależ. od ~~ustroj~~ układu polity. któr. ~~ponad~~ ~~[illegible]~~ przybrało pew. społecz. Wedł. tej. zaś czy ~~organiz. polity~~ gospodars. jakie. ~~społeczn~~ narodo. rozpa. się na lu. ze zob. ponadz. ~~siła~~ gospodar. sielsk. lub miejs. czy też na wiek. krajow. lub narod. gospodarsk. organiza. takż. gospodar. jednost. domo. i ~~połącz się~~ stowa. wrzejem. gospodar. indyw. przybie. postać odręb.

W tym podzie. zestaw. na uwag. myśl, że międ. organiz. gospodar. a polity. istniej. ścisły zwią. bo jedno. w swoj. gospodar. zaw. zależ. jest od wspólny. społecz. nie tył. gospodar. lecz polity. relig. itd.

Ale jakiegoż rodz. są te polity. społecz. organiz. zależ. od rozwoj. dziejow. każd. narod. a podob. instytu. u któr. narod. nie dowod. że one powst. po sob. w tym sam. następs.

F

Filippowicz uważa: pogląd. ~~Hildebr.~~ Büchera i Schmoll. uczon. pogodz. w ten spos: (I. 20 sq.), że

każd. naród cywilizo. musiał przejść dwa oddziel. okresy

1° okres zamknięt. gospodarst. domow. – Hauswirthsch. która jest zaraz. Naturalwirthsch.

2° okres gospodarst. komunikacyj: – Verkehrswirthsch.

Ten drugi okres zaś w rozwoj. swoim przechod. przez owe formy, wykryte przez Schmoll: = gospod. miejs: państwo-wo.

Dod. wreszcie Filippo. że te ~~dalsz.~~ poszczegól. formy u róż. narod. różnie występu. między. zaś w rozwoj. dziejo. nie dają się od sieb. oddziel. ścisł. ~~Wat.~~ Przyjmu. ~~więc~~ on zat.

I Peryod zamkn. gospodar. domo: – geschloss. Hauswirthsch.
Zob. I. 21 – 24

II Gospodarst. komunikacyj: któr. rozwij. się w trzech okres: #

# a) Die Periode des lokal gebundenen Verkehrs (Stadwirthsch.) I. ~~21~~-26

b) Periode des staatlich gebundenen Verkehrs (Regierende Volkswirthsch.) I. 26-28

c) Period. des freien Verkehrs (Entwickelte Volkswirthsch. Kapitalismus) I. ~~29~~-31

Teorya Marxa i Engelsa, zowąca się także „materyalistyczną filozofią dziejów" występuje z innemi założen. niż poprzedn. Wyłoż. ją w dziełach wspomn.: Marx, zur Krit. der polit. Oekono. Stuttg. 97 now. wyd. Kautskiego; Kautsky, Marx' oekono. Lehren. Stuttg. 94. Engels, Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissensch. Stuttg. 94 3e Aufl. p. 149 sq. (Zweiter Abschn.: Polit. Oekonomie). Najjaśn. na swój sposób, choć może korzyst. z niejed. myśli Marxa, wyłoż. rozwój ekonom. społeczeńst. ludz. Lassalle w książce sw. p.t. Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, der ökonom. Julian, od. Capital u. Arbeit. Berlin 64 p. 159 sq. Streszcz. wykł. teor: u Filippowicza, Grundriss der polit. Oekono. I. p. 361 sq.

Ustrój społe. gospo.

e

Teor. ta rozpa. na dwie części: jedna ogól. kultural., druga ekono. Pierwsz. daj. się streścić w tem zdan. Marx'a, że warun. produkcyj. twórz. budow. ekonomi. społeczeńst. na któr. wzno. się prawni. polity. ustrój społecz. nadbudo. Życie społecz. polity. i ducho. każd. razu zależ. od sposob. produkcyj. życ. materyal. (Przedmo. zur Kritik etc.)

Engels to zdan. Marx. tak wyra.: Każdorazo. ustrój ekono. społeczeńs. stano. podsta. rzeczywist. z któr. jako zostatn. źródła daj. się wytłum. cała budowa górna instytucyi prawn. i polityc. oraz relig.

filozofi. i reszty poglad. w dan. dziejow. okresie (Uwwa[illegible] p. 11).

Engels uwaz. to prawo jedn. z dwóch wielk. odkryć Marxa (p. 13) drug. jest odkry. „nadwartości".

Ta część filozofi. teoryi nie będę się teraz zajmo:
Mów. zob. Barth, die Geschichtsphilo. Hegels u. der Hegelianer Leipz. 90 – oraz artyk. Toennies'a w Archiv für Gesch. der Philos. VII: [illegible]

Takż. Hitze, Kapital u. Arbeit 81 – pp. 297 sq.
Ta część teor. jest niewątpli. błędn.; nawet Engels zmuszo. zrobić pewn. zastrzeżen.: któr. ostatecz. ją wywrac. – zob. Filippowicza, Grundriss I. p. 89, który cyt. wyjąt. z jego list. =
Druga część teor. jest czyst. ekono. natu. i przyczy. się do gruntowniejsz. zbadan. stronn. pracy do dział inn. czynni. produkcyja.

W kilku słow. teor. tak się przedsta.:
Produkcya społecz. zaczy. od komunizmu wolnego. Rodzina lub więcej pracu. dla siebie rozdzieliw. między członk. pracę a wytwory należ. do całej rodz.: Taki instytu. istniej. jeszcz. tu i owdzi. w Indyach, w Dalmac. i na pograniczu wojsko.; zostaw. stąd ślad w rosyjs. gospodar. więks.

Ustrój społecz.-gospod.

f

a istnia. dawniej u wszyst. lud. wszystk. W miar. jak ten ustrój
się rozbij. na gospodarst. prywat. (nie powied. wiele. dla czego
się to stało) społeczeń. rozpad. się na klasy, z których jed. wszystko.
drug. za wszystko; jedn. rządzą, drug. są poddane

Forma wszystkich. była różn.

W starożytn. posługi. się niewolni. — I a

w średn. wiek. produk. była drob. a robotn. posiad. na własno. narzęd.
i środk. do pracy. Po wsiach siedzie. mali.. właściciele: chłopi, po
części wolni, po częś. zależ. W miast. rzemieśl.

Posiad. narzęd. i środ. do pracy należ. do producen. ~~przeto~~ każde. — I b
z nich dostaw. się cały wyrób pracy. Był to owoc stwo. jemu przynależ.
Obcej pracy był. podrzęd: bo terminatorzy i czeladni. po cech.
więc. pracow. dla sw. wykształc. sposobie. się zost. mistrz. nie dla
zarob. Produkc. głów. dla własn. potrzeb, tyl. mała nadwyż. produkt.
niepotrzeb. rodzi. sprzedaw. na ~~targu~~, któr. nie ~~z~~ ord. dzi. towar.
dla ~~hand~~ niewielk. popy. Produk. towar. dopier. powst. ale już wtedy zarz.
w sob. zaród przyszł. anarch. w produkc. społecz.

W śred. wiek: wszystkie. jedn. przez drug. było wszys. w ciasn. grani.
Ale w poło. XV stul. zaczy. się rewolu. kapitalisty. — II

Dawn. gospodar. przyrodz. (Naturalwirthsch.) zamie. się w gospod. pieniężn. i powst. kapitalizm.

Produkc. się coraz wzr. dla targu – doskon. się podzia. pracy i powst. wielk. rękodzielnie (Manufactur) – środk. do pracy i produkt. wytwo. skupiaj. się w wielk. warszt., środk. ~~do pracy~~ a praca coraz wzr. się uspołecznie. – Kapitalista się zjawi. a posiad. na własno. środ. do pracy przywłaszcz. rob. wyrob. i zamie. je w towa. Produk. staje się funk. społecz. ale zamie. i przywłaszcz. pozost. nadal funk. jednost. Kapitalist. jednostko. przywła. rob. prod. społecz.

Z tej zasadn. ~~sprz~~ sprzeczno. wypływ. inne, mian.:

a) Producent oddzielo. od środk. ~~do~~ produk. Robotn. skazan. na dożywot. pracę najemn. Powst. całego prolet. i burżua.

b) Rośnie konku. i wytwa. się całkow. międ. społecz. organiz. poszczegól. fabryk. a gospodar. anarch. w całej produkt.

III Rewolu. proletaryatu

c) Pod wpływ. konkuren. doskon. się maszy. a mnoż. się liczb. robotn. nie mog. znale. pracy – powst. rezerwa przemysło. (industrielle Reservearmee)

Potęgu. się siły produkcyj. a coraz wzr. robotn. nędza. Za wiele towa.; hyperprodukt.

d) Uspołecznie. produkt. przez tow. akcyj. i państ.

Ustrój społecz. gospo.

g

III. Rewolu. proletaryatu. Ogól. uspołecznie. wielk. przedsiębio. pod kon. epoki poprzedzaj. pocz. wykaz. przekon. że burżoa. jest niepotrzeb. poniew. funk. jej społecz. przechodz. na urzędni. opłacan. przez akcyonaryu. lub państ.

Trzyt. wykład. zawsz. cało. od błęd. mniem. że uspołecz. jest to samo, co upaństwowien.

Nowa epo. zaczn. się od opanow. władz. przez prolet; pot. wszyst. środki produkcyi. zamien. się w własno. publicz. Przez to środki produk. przestaj. być kapit. a przybier. petn. charak. społecz. Produk. odt. nie ma na celu wytwarz. tow. wszc. towar. lecz odby. się wedł. planu z góry obmyślan. Towar. wogól. nie będzie się wszc. produko. lecz „wartości wszystko.“ Wład. ustan. podział społecz. na klassy (dzisiej. pozost. stany, które niektór. chciel. i te zatrz.). Z ustan. anarch. w produk. która odt. panuj: ustan. polity. władz. państ. lub, jak mów. zapad. w drzemkę. Ludz. będą pan. wszelkieg. uspołecznie; skutk. tego stan. się pan. przyro. a tem sam. dojdą do prawdz. wolno. Nad urzeczyw. tej wolno. dla proleta. ma pracow. „socyalizm naukow.“ – Engels, die Entwickelung des Socialismus von der Utopie zur Wissensch. p. 56 =

Zasług. tej teor. jest, że wyjaśnia. niejed. w nowsz. rozwoj. kapit. produk: i towarzysz. mu wszystkich. jedn. kapitali. przez drug. a robotni. przez ~~[illegible]~~ producent. Jednakże. stron. dodat. krytyk. społeczn. zawart. w dzieł. Lassalle, Marxa, Engelsa, i t. d. nie ~~mogą~~ powinny zasłon. dalek. większ. błędów, któr. pomin. nie moż. przy ocenian. teor.

Jest przedewszyst. błędne kryteryum według. któr. auto. ci rozdz. cały rozwój produkcyj: kryteryj. jest wszystkich. robotni. aby stwarz. coś więc. niedwartości, bez któr. nie byłob. rentuj. się kapit: kryter. to jest niewat. przydat. do wyjaśn: akcyi na tum: i do wiarygod. ich wędry, ale nie jest żadn. miar. objekty. według. któr. można. rozdz. rozwój epok minion.

Gdyb. więc. mieli ogólniko. przedstawien. dawniejsz. spos. produk. ~~[illegible]~~ stałob. wszystkich. przyspiesz. krok. i zakończyłob. się pomnoż. katastrof: przemysł. któr. zmusiłab. proletary. do objęc. władzy i wyprowadz. epoki nowej. Lassalle nazyt. tak się wyraż. że niewol. stworzył. miał uwagilin. etyst. od rozwojst. robot. co jest niewątpli. fałsz: a Marx tak był przekon: o zbliż. się katastro: że ją zapowiad. na kon. tego wieku.

Obok tej. stycz. o fatal. prow. produk: któr. kazało jej wyprowad. przyj. formę niew.; pot. stron: feodaliz. średniow.: nareszc. +

+ formę kapitaliz. po któr. nowa koniecz. przyj. ~~masie~~ proletary: z produk. ich ~~[illegible]~~ wspólności.

Foto-socyalne

16

Ustrój społeczny

i organizacya pracy

—

1. Prawo własności osobiste. – Wola ludz. staje się źródł. ruchu w świe. zewnę. Gdy ruch ten przetwa. pewne przedmio. zewn. nazyw. je wyrob. ludzk. Jakie przysług. prawo jednost. do jej wyrobów? Szkoł. indywidualisty. – (jak ją nazy. Fouillée) od czas. Cousin'a odpowia. że jednost. ma wolną wolę prawow. lub nie prawow.; gdy zat. decyduj. się na wywołan. jakiejś zmian. w świe. zewn. ma ona do niej praw. bezwzględ: Wyrób człow. jest zrazu zupeł. nowe. w świe. i niejako przedłuż. jego woln. woli; ma zat. człow. do niego prawo, tak jak ma prawo do swoj. woli i do czyn. które one wydaje.

Alfr. Fouillée (str. 12): Trzeba przyzn. że opin. Wikt. Cousin'a Turgot'a, Smith'a, Say'a, Bastiat'a, Thiers'a, Paul Janet'a zawie. część prawdy, bo jeżeli moż. jedno. stworz. w zupełno. nowa warto. ~~pom.~~ ma ona do niej ~~przypadającej~~ prawo, bo bez niej warto. ta nie istnia. by.

F. robi takżr. dlr. uwag. że praw. własno. nie potrzeb. Tarzy się

w owych filoz. z kwest. woln. woli, bo czy ta jest wolna czy nie jest wolna, zawsz. wydaj. ona pewn. skutki. które w trwan. swoj. są jakob. jej przedłużen. „Gdy pracuję nad przedmiot. zaw. przelew. w niego ruch. któr. wywod. przez moj. usiłow., wkład. w niego siłę moich muszku. i siłę mego mózgu, t. j. ideę. Innemi słowy: wyrób pracy jest albo przekształcen. albo właściwiej ekwiwalent. zewn. moj. siły wewn. t. j. moj. czynno. i moje. myśle. Słusz. zat. mowi, niektó. ekono. niemiec. że wyrób jest pracą kryształizo.

Moż. jedn. połącz. woln. woli z praw. własno. nie jest tak błahe, jak mnie. F. bo jeżel. wola w człow. nie jest woln. jest on sam narzędz. tyl. w ręku innej siły, a wtedy jego wyroby należ. by do owej siły.

Możnab. to stwierdz. przykład. z życ. społecz.

Konklud. F.: że podsta. własno. nie jest tyl. korzy. ani praw, lecz rozum; międ. wyrob. a twór. wyrob. zachod. stosun. rozum. (jak. dod. wewnętrz.) = produkt jest w pewn. mierze samym producent =

Czy prawo jednos. do wyrob. swej pracy jest bezwzględ.? F. odpow.: nie! bo człow. nie stwarz. z niczeg. swego wyrob. lecz tyl. coś przekształ. On nadaj. materyi już gotow. pewną formę. W każd. własno. materyal. sama przyw. dostar. mater. „Forma jest przedmiot. który się wyrab. (objet de production) a treść czyli mater. jest przedmio. który się zabie.: (objet d'occupation). Kwest. zat. własno. ~~~~ jest ważni. kwest. o stosun. formy do treści (str. 14)

Co do tej drugiej (le fond) wywiąz. F. dwa prawa: 1° primi occupantis – 2° ultimi occupantis (dernier occupant), nie pierwsz. zgodz. się ekono. że jego podsta. jest prawo pracy. Grani. tego prawa (tej pierw. okupa.) zależ. się od stopn. pracy i cywiliza. (str. 15)

dziki, który sob. sporządz. narzęd. z kamie.: jest jego właściciel. a oskarż. przyznaj. podob. prawo każde. który sobie robi podob. narzę.

Z postęp. cywili. wzmag. się znacze. formy a treść pierw. (czyl. mater.) ustępu. na plan drugi = termometr!

Socyali. nowo. przyzna. prawo własno. co do rzecz. w któr. forma jest wszystk. =

Bastiat, Carey, Leroy-Beaulieu rozciągn. to prawo do wszystk. przedmio: „bez oglad. się na ostatn. zaborców"

F. zarzu:

1° nawet u narod. cywilizow. w rzecz. w któr. forma jest wszystk. zachowu. trzeci pewn. warto. (np. piasi, kamień.)

Kamień. znajdu. się jedn. w dostatecz. ilości, tak. iż każdy zabier. je sob. może — ale rośli. i zwierzę. potrzeb. do nowej exyst. wymag. sił kosmicz. przyro.

Jednost. nie mogła zabier. grun. dla tego tyl. że obewało gdzieś owoce lub Tonila ryby. — str. 18.

2° niesłusz. indywidualiści obniż. warto. ziemi i przyro. na korzy. pracy — niesłusz. Leroy-Beaulieu mówi: to, co nadaj. gruntom wartości, jest pracą zaborcy lub pracą społecz. otoczen. (19)

Przykła. przeciw. z któr. aut. korzy... należ przypomn. oprócz zasobu (fonds) przyro. rodz. sposobu społecz. lub grun. społecz. który stano. (największ) [naj]większa część warto. gruntu (rol). W co zat. obra. się indywidu.

+ wytłoczyny, jeśli prz. społecz. przy. łączą się do pra. indywid. (str. 20)

13

Kapit. zemdzię. swoje znacze. a) ilo. korzyści, którą wyobra.

b) siłę społecz. którą on nadaj.

Zat. kapit. wyobr. część zasob. przyrodzo: (fonds naturel) i część zasob. społeczn. (fonds social), którą posia. jednost. (21)

Im większej ekonomi. wynoszą społecz. ludz. wobec zasob. dostarcz. nam przez przyro. tem będz. socyalizują własno. choć prag. służ. zachow. jej charakt. indywidu.

W isto. każ. pracowni. odkąd istniej. społecz. ma obok sieb. ku pomo. swoj. życia. niezna. współpracow. żyw. lub umar.

Wynalaz. pierwsze. pług. jest. dziś. niewidzial. prawdzi. orania, Gutenb. jest. dziś druku.

Co posia. człow. wytwórcz. i bezwzgl. na własno.? Bard. mało (str. 22)

a) materyal jednost. istniej. za pomo. drug. – przez rodzi. i społecz.

„Społecz. jest żyw. organiz. i my jesteś. komórk.“ (22)

b) umysłowo: mowa jest wyrob. społecz. przez nią udziel. się i przechowu. myśli.

Goethe: Największ. genju. nic nie robi dobr. jeżel. żyj. tyl. własn. zasób. Każd. pismo ~~moje~~ zost. mi podsunięt. przez tysiąc. osób, przez tysiąc. przedmio. obcych. Uczo. mieńk, mądr. i silny, dzieci. i starz. praco. nad moj. dział. Praca ~~moja~~ ukła. tyl. względ. pierw. któr. wszyst. zosta. wydob. z rzeczywisto. a ta cało. nosi nazw. Goethego".

(23) "Dla tego nie chcia. nigd. uważ. za czyst. indywid. i bezwzgle. własno. nauko. artysty. litera. przemysło; panuj. przekon. że one zawsz. dobyt. społecz. któr. nie moż. pozb. się społeczeń.

c) moralnie istniej i tyl. przez społeczeń. Prawa i obyczaj. są warun. istnie. dla społeczeń.

Jednost. żyj. dla społeczeń. a jej poświęc. skła. się do skarb. ~~zasob.~~ społecz.

[S. Fran. S. Wi.

Własno. nie jest absolutna. Są w niej żywio. należące do różn. władz.

a) nawa częś. osobis. jest w form. nowej, które wymyśli. i które urzeczywist.

b) częś. przyro. jest w mater. którą zajmuj.

Przyro. mówi do człow.: Ty niewątpl. wykarczo. grunt, oczyści. go, zaorał. i zasiałeś, ale ja dałam kiełkow. wzros. i owoc – przeciwstaw z tobą ziemię, woda, słoń. a przedewszy. tajem. siła, ukryt. w nasien.

c) częś które posia. społecz.

Własność wedle Socyalizmu. Jeżeli Indywidual. ma pojęcie zbyt skraj. i wyłącz. o własno; grzeszy Socyalizm nie mniejsz. przesad. w tej kwest. Teor. socyalist. własno. jest tak dawn. jak rodz. ludz., im więcej plem. jak. barbarzyń. i pogrąż. w warun. przedhisto. tem silniej hołdu. teor. socyalist.

Sumner Maine, de Laveleye, Spencer wyłoż. rozw. histor. własno. Inst. własno. praw. u wszystk. zwierz; każd. z nich bron. sweg. pokar.; swoich młod.; swe. gniaz. lub dziury bez tego inst. zwierz. nie mogłyb. istn.

Podob. człow. od zarne. począt. uważ. za własno. swoj. jaski. lub chat. lub drze. pod któr. spoczyw.; swoj. narzęd. i broń, swoja zdob. na połow; swoj. żonę i dzie.

Ale grunt należ. do plemie.; jeż. ono wiod. życ. myśliw. lub paster.: całe plem. broni. swego teryto.; jeże. obrało sob. stała siedz. i uprawia. ziem.; z począt. robiło to wspóln. siła. Pot. rozdziela. ziem. uprawn. pomię. rodzi. ale na wszyst. człont.

ale własno. tej ziemi należ. do plem. i po czas. oznacz. do nieg. wrac. Pot. rozdziel. ja na nowo – mir u Słow; almend w Szwaj.

Meyer – die Rechte der Israeliten, Athener u. Römer I. 382 wykaz. że w hebr. nie ma słowa na oznacz. prywat. własno. ziems.

W Grecyi wielka część grunt. należ. do społeczeń. Zob. de Laveleye (zbyt skraj. twierd.) i Fustel de Coulanges

Dopie. w Rzym. ustal. się dominium quiritare t. j. własno. ziems. bezwzgl. prywat. ale (jak Mommsen) własno. w Rzym. pierwot. skład. się z niewol. i z bydła (pecunia)

Wedł. F. (29) dzie prywat. złoży. się na własno. grunt. indywidual. a) wojskowość, b) przemysł –

Wojskowość stworz. niewol. Klassę – zdobyw. i podbici. Zdobyta ziemia przecho. na własno. albo panują. albo w części na jego żołnie. – stąd własno. grunt. indyw.

Przemysł stwa. nowe warto. które zamien. się międz. sob. stąd pien. – za który wszystk. dost. moż. nawet ziemi +

+ W krajach muzułm. jeszcze dziś ziemia należ. do panuj.; w Anglii do Korony = F. str. 30.

Czy Socyalizm odpow. rozwoj. społecz. przyszł.? Hipot. socyali. jasno już wypowiedz. w dawniej. ojc. Kościo; św. Ambro. nazy. własno. ziems. pryw. uzurpa. Społeczeń. właśc. dominium eminens, dawniej od własno. prywat. Także prawo przypisu. rob. Kośc. angiel.

F: -31 = Co ćwi. jest twierd. że wszys. ludz. posiad. ziem. wspól; co inn. zaś, że posiad. pryw. nie powinna. niestnoj. przeszkad. posiad. drugich. Społecz. nie stwarz. ani ziemi ani wszystk. warun. i urzędz. pracy — Komunizm. pierwsz. bezwzgl. jest równ. fałszy. jak pierwo. indywid. bezwzgl. Przepadłab. nie tyl. własno. indyw. i rodzinna, bo z nią własno. narodo. Posiad. ziemi przez ludzko. znacz. tyl. że posiad. jednost. towarzy. jakiś charakt. społecz. it.d. czyli że prawo jednost. nie daje się oddziel. zupeł. od prawa wszystk.: a prawo wszystk. spoczyw. w państ.

Jakie są atrybucye ekonomiczne państwa? Funk. ekonom.:

są w ogóle trzy. wiedz: a) produ. b) dystrybu. c) konsum.

Socyal.: pragn. te funk.: mniej lub więc. przelać na pańs.

W ten sposób przyjmu. on rozmai. formy:

a) Komunizm bezwzglę. chce socyalizo. t. j. uspołecz.

wszystk. trzy funk. to znacz. że wspól. będą produko.

bogact. i wspól. zużyw. bo Pańs. ~~jest~~ rozdzieli. O tym

Komuniz. powie. Proudhon, że był. wstrętem do pracy,

zniedzen. do życia, zniewoleń. myśli, śmier. jaźni = (32)

b) Komunizm umiarko. n. p. Schaeffle = chce tylk.

uspołeczn. produkcyę t. j. zamien. Państ. w olbrz. stowa-

rzysz. kooperacyj. do któr. należ. b. cała ziem. i wszyst.

Kapita. = Schaeffle powie. że to kwintess. Socyaliz. uspołecz.

~~Czy~~ Syst. ten nie jest sprawiedliwy, bo ~~a obecn~~? = Sprawiedli.

wymaga, żeby kaz. stowarzy. było woln. a kaz. jedno. w tem

stowarzysz. miała swoją wolę niezależ. +

23

Syst. ten jest także mniej korzyst. od obecn. bo w małem stowarzy. koopera. o jasno określo. celu może kooperator mieć więc. zapału i lepiej przykład. się do pracy od zwykł. robotni. płacon. z dnia na dzień – ale gdy się jest współpracow. stowarzyszł. miliono. jednost. tonie w tej olbrzy. massie.

Socyalis. hiszp. Ruban Donaden z Figueras mawiał: nie chciałbi. więc. nazyw. się Ruban Donadan lecz num. 2300 z miast. Figueras

Siły produkcyi: zmniejszyłyby się w sposób przeraż. Każd. człow. byłb. rozrzutni. spełniej: zadan. dozyć machin. Byłb. to kon. postęp. przemysło. Nikt b. nie miał powod. doskon. sposob. fabryka. gdyżb. każ. dostaw. żołd lub pens.

Tarde o ekono-polity.

Tarde (la logique sociale Paris 95 Alcan) znajdu… na spod. życi. wielk. tak osobi. jak. społecz: dwa czynni. pierwo: pragnie (le désir) i wiarę (la croyance) - z któr. pierwo. zawsz. odno. się do jakiej wiary, gdy przeciw. ta drug. moż. istn. bez tamte. (p. 2)

zarzu. ekono. polity: „że nie pozn. się na pierwiast. wszystko. i rozsądk. (judiciaire) któr. objaw. się na wierz. każd. kredy; że ~~wy~~ pieczale się przy tem, aby w bezpieczeńs. wodz. tyl. korzyść, dążący się zamien. na przyjem; w wysilen. tyl. bólu mniej lub więc. żywy, więc. lub mniej przedłuż. się a tak. wiem. że może w dwóch słow: trud i wyjąd. streścić alfa i omega, przyczy. i cel ekono-polity. Ideał. byłob. sporządze. rob. z najmniej. trud. największ. wyjąd. (p. 343)

Tarde uważ. to za ogrom. kaleczen. któr. nie nie wyjaśni a wszyst. niszcz. W trud. i wyjąd. jakość nie daj. się mierzyć, prze-waże

Przyjemno. (le plaisir) jest to jako. pewn. uważ. o ile jest pożąd; trud jest to jako. uważe. o ile jest odpych. (343)

Trud, czy fizy. czy moral. i przyjemno. fizy. czy moral. raz podnos. się (lub opadan. (wzrost. lub zniżk: hausse ou baisse), kolejn. ciągł. nieśmierteln. wiary, która mamy w sieb. w naszą potęg. w naszą moc fizy. lub moral. osobi. lub społe.

Zob. krytyczn. uwa: o przeciw. sob. układ. w ekono. polity. 344-345

F. tow. zwyczajne

# Podział pracy

w skutkach swoich

—

Filozo. społecz. zajmu. się społeczeń. w najogólni. znacze. Grani.
tego poję: są jedn. tak szero: i obejmu. tyl. poję. szczegóło.
Należ. przed. wyp. za każd. raz. określ. gdy go się uży. a okreś.
się za pomo. przymiot. lub też przez antyt. do inn. poję:
Społecz. ludzk: jest poję. najszer: i oznacz. spojn. i pewn.
solidarno: wszyst. ludów zamieszk. ziem. o ile na sieb. od-
działyw. ogran. lub bierz. Oddzielny. do dzisiej. się przez zamia-
towa: w pierw. rzęd. i jak. drob. plem. nie wchodz: jeszcz.
w obwód handl. wszechświato. zost. po za społecz. ludzk:
choć nos. w ob. twor. jak: przynajm. społecz.

Wskut. Tatw. Komunik: ta międzynarod. współ. i wzajem.
tak jest wyrobio. że przesuw. się na jedn. ważn. punk: dotob.
się równ. wszystk. inn. ludom. Gdyb. nayl. dla ilustrac. polity.
przed. doktorów Kiedy: do Europ. dotob. się to równ. w
spos. dotkl:

W Niem: n. p. w r. 92 spotrzebow: 122.000 beczk.
zamor. kawy czyli 2,4 kilo na głowę – ilość ta przedstaw. wartość
192 mil. mark. a oprócz tego 48 mil. cła wchod: (1 mark 8 gd.)

Solidar: ta, zwłaszcza z kraj. dalek. sprow. się do bilan. handlo[w]
któr. zaskoczą. czy w importu. czy exportu. jest dla obu stron
fatal: i bywa źródł: ogrom. strat:

W czasa. i wokol. odnowien. wiary: mówi: o społecz: chrześ[c]
katol. prawosł. protest: i t.d. wted. nie myśli. o solidar: eko[n]
lecz ideal: jedność: wyrazi. tę szcz. relig:

W zn: inn. mówi. o społecz: franc. polsk:

Wypow. wted. stow: bar. niejas:

Rozum. ~~pław~~: iło: narodo: przynió: któr. coś rezult: wielości
trudy: a podtrzymuje. lub rozwija: przez niezliczon. ilość
indywidual: czynno: objawszy. jakiś mniej lub więc. stały
charakt: myśli. wted. o tem niezdecyd. a tak bogat. poję:
narodow.

Jest ważne: że ta społecz. narodo: jest antyte. do społecz:
międzynarodo: i że dwa te poję. ozna: wspól. różn.
czynno:

Produk. cultur: alb. wyrob. żelaz. jest czynno. społecz:
ale ogólno-ludz: =

syndyk: fabry: górni. itd.

zrzesz: ośrod. ludow: podtrzymuje. relig. w sercu:
prawie jest także przez społecz:

Porząd. organiz. społecz: poleg. na jak. stwór. najprost. rodzie. czynno. zniewiej. do tej. zam. celu. Najbliż. cel. [illegible]: jest utrzym. rodzi: a członko. rodzi. rozbier. międz. sob: czynno: potrzeb. do zaspoko: potrzeb: W najdawn. czas. greck. [illegible]: z pieś. Hom: Każd. rodz. stano. jedno. gospod: i przedstaw. wszyst: zaspok. jej potrzeb: Ten stan w wielu [illegible] odległ. Europ: istn. do niedawn:

Rozdz. pracy.

Jedn. ten przymiot. podz. pracy nie jest jeszcz. w zaist. zaczą. społecz: bo rodzi. pojedy: maj. wiele wspól. cel: jak. wypra. wojenn: polow: i t. d.

W obecz.: tak. rodz. tworząc. pewn. twierdzą: powst. rzemios. i kunszt: który nie pozwal: jej wykonaw: zajmo. się innemi sprawy: zajęt. za tak. rodzi: osob. powod: a tak. powst: pierw. fach. zawody: Powszechn. rodzi: powst. nie dał jednostk. gospodar. który produk. dla nieb, ale wyrobien. pewn. produkt. przechodz. w ręce specyalist: tak. samo wykony: pewn. czynno: W Homer. mamy rzemiośl. artyst. lekar. śpiewak. Kuglar: mamy kupc: utrzymuj. stosun: międ.

plemion: i rozwoj. produkt. ich przemys: ~~kolleict~~ i t.d.

Stąd ekonomi. rozróż. kil: rodz. podzia. pracy – wedł. tego czy ona jest funk: zawodu: spełnia. na korzy: całe. społeczeń=duchow: wojow. i t.d.

wedł. niej społecz: rozpa. się na stany – rzemieślni: urzędnic.

lub czy ten jest czynno: szczegó: wkład inn: czynno: zmier. raz. do wyd. jedn. produkt: Ten drugi podz. pracy mozi. nazw: techni:

Wted. pewn. rzemios: n.p. krawiect: lub tkact. rozp: się na mnóst. czynno: któr. będ. przez tego same. spełnia. jedn po drug: albo przez kil: osób, które więd. rob. rozbierają tą czynno: a pot. raz. je łącz: w jedn. wspól. wyrob.

Podział pracy

Podział pracy nawet dla całego społeczeństwa na ogół skutki objaw.

b) ~~dla producent:~~ ~~ujemne: strony i skutki~~ [illegible] w jego ustroju. Wspomn. że podział pracy wytwa. pierw. stany lub kasty w społeczeń. które równocześ. poprzepr. cele swoj. gospodar. i polity. Jednak.

d) ~~wielka jednostronno:~~

w nowo. czes. praw. wszędz. w Euro. stany utraci. swoj. pozycj. polity a raczej: ~~potęg~~ wszy, które one układ. nie jednost. do niej należ. Średniow. szlacht. utraci. wyłączn. praw do posiad. ziemi, dziś każ. byleb. miał pieniąd. moż. nabyw. majątk. ziem. Powinna. niektó. dostojeńst. dworsk. i niektó. odznacze. któr. tyl. dla szlach. są zarez. nowe: moż. twierdz. że praw. wszędz. stan szlach. przest. istn. jako korpora. polity. a więc też. rzecz. wielcy właści. Otóż różni. międ. wielk. właścicie. a wiel. jest czysto majątko. a tak podz. pracy, któr. zaraz wytworz. mater. liczb. kast więcej lub mniej. niezmiernie rozmaitych, jak w Egip. Ind. najdaw. Grecji i t. d. odszcz. do rozmaitej liczniejsz. zawodów a że wszystk. korzyst. z tej sam. wolno. polity. walka międ. niemi lub zwalcz. przest. ~~stałe~~ być polity. a nawet wogól. nie ma żad. racji bytu – tylko stan. jest dziś tyl tylko. ~~a wszystkie~~ są tak potrzeb. że dołożen. się osobn. wpływu polity. na korzyść lekarzy a ze szkodą n. p. profesorów lub duchow. lub

artyst: wyb. śmieciarz: Zat. jak nie ma rzeczy żadn: przyprow. dziś
przyzwo. polity. golarz: lub ślusarz: tak. jej nie ma dla
szlachty, o ile tą właściciel. ziemsk: Nowoczyt. społecz: o ile jest
organiz: ekonomicz: dowaz. się współdział. wszystk. stan: lub
zawod: bo rzecz. gospodarcz. podział. pracy nie daje się przepr.

Zamian. tej: silniej występ: nowy podział. społecz. na
klasy - na ubog. i bogat; lepiej wyposażo. w dobra: albo i gorzej
wyposażo: a ten podział. ze sob: posiad. więc. lub mniej praw
polity; bo władz. polity. zaw: przechodz. w ręce tych, którzy
dzierż. majątk. narodu:

Otóż majątk: może się różn. albo jako - albo wielko:
Co do jako: różni się majątk: ziems: od fabry: lub domu w mieście
lub papier. wartościo. lub sklep- towar. i t. d. To są
klassy społecz: różniące się jako: tego rodzaju posiadacz:

Pod względ. gospodarcz: wytworzen. towar. i wszelak. prod.
przyrodnicz: stany zawodowe = pod względ. zaś posiada: klassy.
Stany różn. się tem co rob; klassy tem co posiad.
Mówimy o stan: dentyst: szewcz. fryzjer: profesorsk
rybak. i t. d. = takich stan. jest jak. 6000 w Niem. a
w Austr: = ale mówi. o klassach: gdy chcem: wypow.
sposób posiad: rentyerzy, przemysłowcy, właściciel ziem. lub

majątk: i t. d. a te klassy
różn. się od wielk. klassy
robotn: który nic nie posiad.
nie własno: prócz głowy i ramion =

Rezult. podziału pracy jest rozmaity:

Podział pracy =

a) Towar czyli produkt. pracy społeczno-gospodarcz. staje się coraz obfitsz. lepsz. tańsz. i łatw. przystęp. Dokazuj. to przykłada: podan.

Ujem. strona tego ~~zjawisk~~ zjawis. jest hiperprodukt. za któr. idz. ~~przymus~~ przymuso. obniż. cen a ta pociąg. za sob. obniż. dobro. towa. dla konsum. a liche płace dla robotni. Ale to zjawis. nie jest następs. bezpośred. podzia.+ pracy, lecz nieograni. konkuren. producent. Podz. pracy rost. i nadal dźwig. postęp. i najpewn. ~~drogę~~ rozwiąż. ~~dostarcz~~ proble. ekonomi. ~~publiczn~~ który jest dostarcz. jak najpręd. jak najlepsz. towa. w jak największ. ilo. Największ. ilo. nie znacz. ilo. nieskończ. wielk. lecz zwykł. nad przeciętn. potrzeb. pewn. okoli. na pewn. przeciąg czasu. Produk. tyl. wkład. jest dostat. jeśli ma zapas rezerwo.

+ nie wypły. z organiz. pracy, czy ta się wykonyw. jest przez niewolni. lub też robotni. płatn. lub stowarzyszon. i t. d.

b) Dla producen~~tów~~ towarów skut. podzia. pracy objaw. się w ten sposób, że

α) jednost. produkuj. nabie. większ. wprawy i zdolno. w zawod. ściśl. określo. któremu się oddaj.

b) moż. znaleźć najstatn. i najpew. zajęć odpowied. swoim zdolno: [umysł.] siłom fizy: wieku: płci i t. d.

c) moż. łatwiej [i w krótsz. czas:] wyucz. się zawodu techniczn: a przez to prędz. dojść do samodzielno: (gospodar:) zarobkow.

d) porucz: mnóst. ruch. mechaniczn: wykonyw: przez ludzi zastęp: pracą maszynow:

Przykład:

1° Drukar. berlin. wprowadz. u sieb. w r. 95 automat. który [przeszuk. i składa] ~~składa~~ czcion: wychodz: z pod prasy i potem odlicz. i po 50 na kupę układa. Pracę tę wykonyw. 50 robotn: z któr. oddalo. 48

2° Southern Harvester Company w New-Yorku wyrab. maszy. do zbieran. bawełn: Maszyna ciągnio. przez parę koni zbiera i pakuje do worów 5000 funt. dziennie. Przy maszy. wystarcz. jed. woźnicy i jed. chłop. Dotąd tę samą pracę wykonyw. 40 robotni. Obliczo. że 20000 masz. i 40.000 robotn. wystar: na zebran. całe. sprzętu bawełn. w Stan. Zjedno., do czego zaś zatrudn. rok. rocz. 800.000 robotni. Zapew. powst. prakt. ciem: co zrob. z 760.000 robotni. któr. będą szuka. chleba i t. d. =

Gizycki, Vorlesung. über sociale Ethik p. 7 =

Budyj. Verar parow: któr. mej. 200 metr. dług. i ~~płyn. zwyk.~~ poruszano ... Podział pracy

siłą 20.000 koni = gdyb. dziś: taki stat. porusz. wiosł: Wolff I. 415

a umieszcz. b. po każ. boku 400 wios. — potrzeb. do obsłu:

każ. wiosł. 3 ludzi — czyli razem 2400 ludz. jeś. 6 wiosł = jedn. e) parowce i dawna żegluga =

sił. paro: koni = to wiosła: co przedstaw. by siłę 400 koni —

Jeśc. zdaw: bierb. wiosł: otrzym: 4800 wiosł: — a siłę

800 koni — potrzeb. jedn: nieo żołnier wielk. rezerw. jeśc.

podoś: na się odbyw. bez przerwy = 800 koni wob. 20000 —

liczb. cięż. rezult. potrzeb. by 117.000 wiosł. pracuj. i żoł.

wielk. rezerw: A gdyb. nam. umieszcz. 234.000 ludzi na

stat. dług. 200 metr: nigd. b. nie potraf: nad. statk.

szybko 20 węzłów na godz: Sir Bramwell, który w

r. 88 rozmyśl. się nad tym kw: przy otwar: British

Association of science = oblicz. że ledwo 1.000.000 ludz.

nigdy b. otrzym. rezult. 20 węzł. na godz:

Starożyt: stat. żaglo najwięc. 5–6 węzł. na godz:

przebyw. = wiosł: zmob. wzgl: Stephan'a, D. Verkehrsleb

im Alterth. (Raumers histor. Taschenb. 68 =)

Znamieniem społeczeństwa jest organizacya. Ona zmierza do tego, aby wspóln. sił. wydaw. pewn. skut. wszystk. ludz. przydat. O ile państ. dba przedewszyst. o poddan. własn. i pielęgnu. organiz. narodu, dla któr. ono zosta. utworz., o tyl. społecz. usiluj. przekra. grani. państ. (nieraz z jego szko.) i przybier. char. międzynaro.

Wyraz. tego są wystawy międzynaro., kongre. nauko. polity., nawet religiin., związ. świato. poczt telegr. i t. d. sprowadz. robotni., specyalist. i przedewszystk. ~~[illegible]~~ów i wynalaz.

Istot. tej organiz. najlep. wyjaś. porówn. społeczeń. nowoży. ze stan. społecz., napotyk. dziś jeszcz. u plem. zdziczał. np. australi. O właściw. stan. społecz. tam nie. mówić nie można. Plem. jest luźn. związk. rodzin, któr. tyl. w rzadk. raz. łącz. się raz. do wspól. obro. lub do wypra. myśliw. Ale każ. rodzi. produk. to wszyst. czego jej potrze., społeczn. zadań praw. nigdy nie spełn., chyba na woj. lub polow. Rodzi. ludzkiej. mostaf. doskon. istnieć bez pomo. plem. a taki stan rzeczy trwał do niedaw. w wielu stron. Euro.

Jeszcze przed 50 laty zamożn. chłop w Niemcz. prawie wszystk. produkow. czego potrzeb. w domu i chleb, jarzyny, mięso, nabiał [warzywa, miód, piwo], płótn., wełn. produkt. i w domu szyto, przędzono, i t. d. Do miasta jeźdz. rzadk. i kupow. tylk. niezb. potrzeb.: trochę towar. kolonial. i sprzęt. gospodar.

Podob. stosun. istnia. w Pol. na wsi, a po części istniej. dziś jeszcze w odległ. powiat. litew.

Dzisiejsz. rodzi. miejskiej w mieście prawie nic nie produk. z tego, czego potrzeb. do życia: Urzędn., lekarz, właści. domu dostarcz. pieniędz., a jego żona lub gospod. kupuje wszystk. W domu prawie nic się nie robi, z wyjątk. gotow. i wszelk. zamiat. Nawet prani. odby. się za dom. Rodzi. taka wszystk. przeniesi. w środ. dzik. plem. nie mogłaby zgoła istn.

Naczeln. to organiz. pracy. Ma ona przedewszystk. dwie cechy — specjalizow. i uspołeczni.: Pierw. oznacza na tem pole: że każdy robi jedn. rzecz, drugi że ją rob. nie dla sieb., lecz dla innych. — Piek. jest tylk. piek.: szewc tylk. szewcem, a obaj piekąc i szyją nie dla sieb. lecz dla inn. Za to dostarcz. im inni przygotowan. obuw. bieliz.

1 b

Specjalizowanie pracy pociąga za sobą jej uspołecznienie. Specjaliz. prowadz. do uspołeczn. pracy w podrzęd. Każd: bo robi specjalni; nie był zależ. od innych: w nabyw. rzecz. których potrzeb. dla utrzym. tego także: prac. jego, im specjalni. się staje, tem więc. od niej potrzeb. innych specjalist. Każdy przedmiot robił sob. wspól. lub cały sam z siebie rybie(?) a niem. bard. dług.; dziś takie układ rzecz., jak szpil. jest dzieł. wielkiej rzeczy specjali.: jed. robot. robi główk. drugi je ostrzy i t. d. a dzisiaj stało: jest produk.: niezmiernie: rzeczy. operacj. za pomo. których z rudy żelaz. wytap. się żelaz. a to w stal, stal się rozciąg. pręt. i t. d.

To samo w prac.: dziej. się naukow. i artyst. i t. d.

Im więc: prac. się specjali.: tem więk.: ilość współpracow.: potrzeb.: czyli tem więks. udział w niej bierz. społecz.

Stąd stanow. mówi się o społecz. organiz. a jej wyraz. niedawno fabryka

Ona jest wspaniał. obraz. podzielen. pracy ludzk. na pozornie nic nie mające ze sob. wspólnego specjal. funk. a połączen. tychże następ. w zadziw. harmon. uwieńcz. jedn. wspóln. produkt.

Smith: 10 robotn. w ten sposób rozebraw. międ. sobą pracę, robiło 50000 szpilek; Schäffle (II. 186): 30 robotni. rozebraw. międ. sobą 70 różn. funk. robi 16000 kart do gry dziennie; każdy zrob. sob. całą kart. robiłby ledw. 200 dzienn.

Ten sam podz. pracy zastoso. do zarząd. W Angl.: produkt. kolosal.: bzkeep. do ciągn. ciężk.; wykonaw. fenna. wyścigo. wody kupa: o takich mas. mięsa, że angiel.: dzieło. których tak. wodn. dziw., gdy oglądał fotogr.: wiem. wot. efekt. mów Rocheo (?) biorąc je za karykatu.

Alb. Schäffle, das gesellschaftl. System der menschl. Wirthsch. 2 Bde 3e wyd. Tübing. 1873.

Adam Smith, Inquiry into the nature and causes of wealth of nations 1776 czyli Badanie nad istotą i przyczynami dobrobytu narodów —

A jeż. jedne fabry. z osob: już takie przedstaw. nie imponuj. to do przed. zdumień. Potrzeb. sob. rodz. przemys. grupuj. swoj. fabry. blis. sieb. i twor. osob. okręg. geogr:

Leeds fabry: płótn.
Manchester fabr. wyrob. bawełn.
Scheffield " nożów
w Szwaj. Jura " zegar.
w Bazy. Zury. } " jedw. wyrob.
Lion. Elberf. }

ze swe: zakła. pomocnicy. i urządzen. społecz. towarzys.

Przed stu laty nie było jeszcze wielk. podzie. pracy w robie. zegar. dziś wiz. sztyfciki, trzonki, sprężyny. kółka, łańcuszki. cyferbl. zakrętki rob. się w osob. fabr:

Dla czeg. fabr: społeczn: prac: ludz? Bo ma charakt. społecz. kt. ludzi raz. robi więc. i lep. niż każ. z osob.

Marx (das Kapit.) wyk.: że 12 robot. pracuj. raz. 12 godz. dzien. robi wiele więc. niż gdyb. pracow. z osob. tę samą ilość godz. on nazyw. taki dzień, złożonym o 144 godz. ein kombinir. Arbeitstag von 144 Stund. w któr. nie pracuj. 12 robotn. lecz jed. robotn. ogóln. Gesammtarbeiter, któr. więc: robi od 12 robotn. pojedyn. w tym sam. czas. Ten robot. ogól. wszyst. więc, urządz. jest oboż. a jego prac jest koło:

Io

## Fabryki

Jest widocz. że w fabr: oszczęd. się niezm. wiel. czasu i przestrz. zastęp. się duż. robo. ludz. robot. mechaniczną. ~~fabr.~~ mach. a stąd impuls do now. wynalaz. i udoskon: wszystkie się ~~lepiej~~ mater. surow. i wszyst. odpadki a za zmniejszo. koszt. zysku. się więc. towa. i lepsze.

W biurz. centrał. listo. wszystk. kraj: w r. 63 przesz: 4 urzęd: i 3 pomocn. którz. zatato. dzienn. 50000 zamów – rocz. 15 milion.

Złota potrzeb. dwóch dni żeby zrob. jedn. sztu. złot: za pomo. machin. parow. mennicy Boltona, którą obsług. 8 chłop. bije się w godz. 318.000 guzików

Co do tanio:

W r. 1770 Angl: przerabia. 3½ mil. funt. bawełn, w 1860 ~~dziś~~ bez pomnoż. owrze. liczb. robot. ale za pomo. generał. udoskonal. machin przerab. miliard funt.

00 funt. nici płaci. się 16 szyllin. za robo: – w r. 60 – ½ szyll.

Na wyst. parys. z r. 67 – sprzed. 144 łokci. graniz. porcel. do Konst za 75 cent = ~~35~~ cent: a łokieć bawełn. sukien. za 1¼ fr. = 60

4/30 = 12

Druk. w Berlin. Do za pomo.: autom. ~~z~~naprzada ukłda. arku. i po 50 sztuk. odlicza – wskut. tego oddzieli. fabry. 48 robotnic.

Southern Harvester Company w Nor. Jor.
sprzeda. maszy. do sprzątu: bawełn: kaź. maszy. ciąg. przez koni zbiera i pakuje w worz 5000 fun. bawełn. dzien. Potrzeb. oprócz maszy. i koni do tego jed. człow. i jedn. chłopc. Dotąd 40 robotn. wykony. teraz:

Oblicz. że 20000 maszyn i 20000 robotn. zakres. cały sprzęt bawełn. w Stan. połud. zjedn. do czego dot. potrzeba 800000 ~~robotn.~~ = więc będ. rob. 780000 gdy staną się niepotrzeb. wyt. Gizycki – Vorles. üb. sociale Ethik p. 7. =

Zależność jednostek od społeczeństwa. Iż specjaliz. pracy jest tylko możeb. w społecz.; widocz. że tem[a] szczególn. jedn.: każd. postęp i doskona. w pracy zawodz. Każd. rzecz będzie tem lepiej zrobio. im więc. specjalist. będzie pracow. nad każ. z jej częś.: ciągłe zajmow. się jedn. szczegół. pozwal. mu nadać techni. wykończe. o któr. marz. nie może. [illegible] zmarno. rob. wiel. rzecz: wszelk. pośred. lub bezpośred. do jego zajęć fachow:

Narzędz. optycz: —

instrum. fizyk.

ulepsze. w fabry:

To specjaliz. przyczyn. się do olbrzym. wzros. nauk i kunszt:

Badan. Pasteura nad mikroob.

Odkry. Neptuna

Skroplen. gazów

Neurath Grundzüge der Volkswirthschaftslehre Wien 85 = p. 125: Im więcej praca która wykona się w swoj. pierwiastk. tem łatw. staje się ona przedmiot. systematycz. nauczan. i metodycz. nabywan. wprawy i t.d.

Przykł: najdoskon. kowal robiący wszyst. rzeczy wchodz. w zakres jego zaw.: potrafi tylk. zrob. 200–300 gwoździ. – gwoździarz specjalis: (Nagelschm.) zrobi ich dzien. 2000

Przykł. 2i dzie. w fabry. zaję. wyłącz. dzian. w [illegible], nabyw. takiej wpraw. że potrafi przędziwa. [illegible] i przeci. [illegible]

XXI 59 [illegible] Encyklop. [illegible] [illegible]

b) Życ. jednost. wskut. podział. pracy staje się wygodn. i dostat.

Chłop polsk. w Pozn. przed 50 laty

Stosun. księgar.

c) Skutki ujemn. zależno:

dobroby: daje tem dotkliw. uczuć nędzę

α) Wzrost ~~niezadowol~~: (zatem więcej cz. uwagi. subjekty. Różni. międz. życ: bogat. a ubog. coraz więc. się uwydatni się: W miast. nagromadz. wiele zbytku: który wid. drażni ubog.

Ogóln. brak wygód nie daw. się tak uczuć, gdy wszyst. niem dotk. dzisiaj kto na przykład. żyj. stokroć lepiej niż przed 50 laty, ale biedny tem więc. cierpi = nędza roś. się coraz wyższą a odstęp jej od bogactw coraz więc. przeraża:

c) Skutki ujemne ~~zależności~~ rozkł. pracy i jej uspołecznie.

2 b

β) Wyrabia się wiel. jednostronne.

Człow. oddan. wyłączn. pracy specyal: nie ma czas. ani ocho. do kształce. inn. władz swoich; rozwój natu. ludzk. przepa. Dzisiej: człow. w swoim zawodz. więc. produkuje od ludzi starożyt. lub średniow. ale jest mniej wyrobio. człow. Jest moż. tęższ. czyn. społecz. ale lichsz. człow.

Przykł: Złotni. potrzebuj. dawn. żeb. zrob. jedna sztu. zło: ale w mennicy maszyna parowa Boltona wybija ~~zł~~ na godzinę 318.000 gwineów – a jest obsługiw. przez 8 chłopcó: Pyt: Ile potrzeba chłopcz. taki umieć aby mógł wypełni... swoj. specyal: a ile złotni. wypł. którzy zrob. złoty med. lub cz. przed

β γ) Stosun. człow. do pracy zmienia. na jego szkodę: Robotn. nowożytn. szed. wykony. cało; naszy: musi bezustann. tę samą czyn.: przez lat. cał. na ten sam spos.

palacz przy ~~loko~~ lokomotyw:
podsuw. blaszki pod stemp.
osadza. głów. na szpil.
szyc. za pomo. machi. składa. gazet –

z tem porówn: tkacz. pastwi. i t. d.

g) antagonizm pomię. pracą rącz. a umysł.

Cała tendenc. przem. fabryczn. ku temu idzie, aby robotn. jak najmechaniczn. wykony. to co do niego należy. Główn. dyrygu. myśli za niego, on ma ślepo wykony. Produkt. na tem zyska, ale rozwój natur. ludz. na tem cierpi —

e) Zależn. coraz w wszystk. od pracy społecz. Przez kult. podbij. przyrod. ale staj. się zależn. od ludzi

Rolnik lub samodz. rzemieśl. jest niezależ. pan. swej pracy — wykony. ją wedł. swego przekon.

robotn. fabrycz. dostaj. swój pens. i musi je tak wykony. jak mu przepisa — za tyle co może być wydało. — np. ze przekon. polity.

szkodl. zamieszk. w wielk. fabry.

stow. od dzieciń. do późn. wieku — w zdrow. i chorob.

w każd. położ. jest niestyt. więc. zależ. niż przed 100 laty

Zob. piękn. strony w now. wyd.: Zasad Ekonomii Gide. Krak. 98 str. 214 i nast.: Korzyści i niekorzyści pracy =

Czy ze wzrost. wygód społecz. wzrast. także szczęśc. jednost.?

Może położ. tak. określ.: W mieśc. większ. jest się otoczon. świat. wystaw. towar. któr. większo. przechodz. nigd. nie nabędz.

[illegible] czytelni. roboty jest czyst. użytk.

38

9

Duma narr. stule. jest przem. i Tatwo. z któr. wyrob. swoj. rozum. po ~~wszystkiej stro~~ całej ziemi. Tyle angiel: znajdu. się zarów. w chatce Ntorp. syberyjsk. jak w ręku ryb. nad brzeg. magiellan. a papier japońs. na stoli. angiels. pani. Kwoma za wszystk. bogact. swoj. nie byłb. zdol. sprowad. sob. herb. chińsk. ani syg. hawańs. a gdyb. chciał przed. sam. pies. swoj. koled. na tron. Faraon. byłob. mu to sprawd. dale: wszc. Ntorp. od wyrobie: pierwsz. raty kontryb: wojen. któr. Chiny wypł. Japon: Cała opera: zabr. pół godz: i odby. się wśr. tysię. ktorn: za Tokio i Yokoh. Ambasad. chiń. wystaw. w imie. swoj. rząd. czek na miliony funt. szterl. ~~na~~ bank. londy: i przed. amb. japońsk. Sekr. ambas. Japoń. zawiózł go do banku i złoż. na ~~[illegible]~~ nasz przyrzd. conto corrente dla swoj. rząd. Opera. ograni. się do dwóch wizyt i nie wymag. najmniej. mowie. krzyczeń. =

Przed kil. laty wychod. The Vedantin w Saidapet miastecz. przem. Madras = moim. było premium: przed. preklar. powtarz. z kraków. i czaso. dobrod. wygląd. Przed stu laty

nie było. wiel. w Krako: uważ: że tworz. 3 1/2 mi. posd.
do tak. obszd. zboż i że ten się prow. w misst. więcej zostan.
wydaw. a mnię jeno. że po dwóch lat gdy mist. wych.
redak. odeb. premn. ztoi. się ron castyj. = prem. że ty-
raz. pan Morach: —

Myśmy tak nawykli do tych wyg. że ich już
nie zdziw. a jedn. potrze. było tysiąc let post. w przemyśle
i wzmoż. w komunik. narzędzi: i finansy. aby dojść do
tego wyn. świat. Gdy zaś wyst: co uważ. w założ.
oczu ten post. wszędzie = nalez. odpow. że podział pracy
i udoskonal. fabryk. techn. potęguj. się wszyst.: a mając
przed sob. nieograniczon. pole zbytu, bo całą powierzch. ziemi.

Kilka przykład.

mięso austr: zabij. chów
bydł. europej. i wedle. cash.
odbr. wrzeba uzolo. gmb.
wełna auzr.

Nietyl. zboż. amerykan.
nie zales. i zaopas.
lecz konsew. zowe.

Filo-socjolog

40

po r. 1897

Czynniki rozwoju

gospodarczo-społecznego

—

# Czynniki rozwoju gospodarczo-społecznego.

Przez rozwój gospodarczo-społecz. rozum. tez. produkt. towar. w najszerz. znacz. Dawn. ekono. polity. odróżn. trzy czynn. prod. ziem. pracę i kapit. a chociaż podzia. ten wadli. pod niejed. wzglę. wielu zachow. go z/ praktky. powod. Jest wadliw: jeże. na stwi. do nieprawdzi. dochod: jakob. każd. z trzech czynn. w równ. mierz. przyczyn. się do produk: Nie uleg. bowi. wątpli. ~~jest~~ że główn. czynn. jest praca ludz: bez niej nie byłob. produk. społecz. w znacz. właściw.

Inni stosdlib. podz. ten zastęp: przez dwa tyl. czynn: Odrzucaj. wiel. różn. międz. ziem. a kapit. (zob. Gide, 2e vol. ~~przekł~~ wyd. ~~p.~~ p. 167 przyp.) przyjmu. tyl. dwa czynn. produk. pracę ludz. i przyrodę. Ale podział ten ułom. bo kapit. stoi powst. ze współdział. obu tych czynn: zamienia się jedn. w ciąg. dziejów rozwoj. w potęgę: odrębn. ~~samodziel~~: bez któr. ten te nie mog: dojść do pełn. rozwoj.

Stąd przeważnej. ekono: powró. do dawn. podz: Filipowicz n.p. (Grundriss der polit. Oeko: I. 103 wyd. 2e) trzy także ~~prace~~ czynn. produk. Produktionsfaktoren: ziemię, pracę, kapit: Przez ziem. rozu. nieruch. w przestrze: niezmieniającą się podsta. produk; przez

Kapit: wytwarz: ruchom: ale przez wolę ludz. w przedst: ~~umiejscow~~ umocow:
dobra ~~rzeczowe~~ materyal: (Sachgüter) przez pracę uczenio: pierwiast.
ożywiaj. owe martw. czynni.

Dla czeg. Filipo: mówi o ziemi, zam. o przyro? Bo siły
przyrody: powietr. świat. ciepło i t. d. które technicz. wchodz. w
rachu. bo bez nich niebe. zrob. nie moż. nie mają żadn. warto.
gospodar: bo nie potrzebuj. się z niemi liczyć. One nic nie żada.
nakład: potrzeb gdy ony wymieniono czynni: i bez celu pewn.
produkt. mają pewn. warto. a jeż. tę warto. poświęc: na rzecz
zamierzo. produkt. robimy ofiarę i t. d.

Ta uwaga jest może usprawiedliw: z punk. widzen. przedsięb.
jedn. kto kupu. kaw. grun. żeby na nim wysta. fabry: ziemię
ta przedsta. nakład lub wyd. bo poświę. pewną sumę pien.
która mogła służ. do czego inn.

Jedn: ziemia i jakkol. potrzeb. żeb na niej coś budo: moż.
być tak licha. że do niczeg: inne nie jest przyd: ale leży
nad rzeczką. ~~ustawa:~~ ~~siłą~~ spadu wody, lub na węgl. pierwsz.
wzatr. trud. wtedy powied. że ziemia jest czynni. produkt.
mąki. jest nim woda lub wiatr. Dla teg. lepiej kładę
przyrodę, zam. ziemi =

Dla tego lepiej mów. o przyrod. pracy i Kapit.

Inni jeszcze bardz. chcieli uprościć rzecz i sprowadz: wszyst. czynni: produkt. do jedn: do pracy, bo ziemia, morze, dost. się wszyst. za darmo, kapit. jest nagromadz. pracą ludzką. zat. praca jedyn. czynni. produk: (Rodbertus), lub jedyn. źródł. bogact. (progr. gotajs. niem. demokr. socyal. z r. 75). Tak. rozwiąz: proble. ekono: nie zost. podykto. przez bezinteresow. badan. prawdy, lecz gwoli celom stronniczym: chcia: powiedz. że bogact. należy do tych. któr. pracu: a przez pracuj: rozumieć: tych, któr. bezpośredn. wytwarz: towa: Kwest. dochod. i podział. oczywiśc. produ: przyjd. późn: ale nie powinna wpływ. na badan: ~~kto~~ /czynnik. produkcyj. Czy ktoś produku. dla sieb. i zabier. wszyst. co produku. jak Robinson, czy produku: z polecen: inn: i dost. tyl. część produkt: zaw: w produk: najemnej. się obyć bez współ. czynni: przyro: przez kapit. Musi 1° mieć przyrod: t. j. kawał ziemi a raz. z nią ~~i darń zet przyrod~~ powietrz. i wodę, świat. słoneczn. i t. d. musi 2° pracow: aby z niej coś wydob: a siły jej podd. swej woli; musi 3° mieć zasób żywno. i narzędz. któr. są jego kapit.

Autor Robinsona to rozum. bo dał bohatero. zwrot nie tyl. 1° wyspę, na któr. się wyratow. i któr. się stają. wdzięczn. pol. dla jego pracy, nie tyl. 2° zdrow. i siły, potrzeb. do pracy, lecz oprócz tego 3° zasob. ~~i narzędz~~ pokarm. odzieży, narzędz. broni, wyjęt. z rozbit. okręt. To kapit. za pomo. któr. pracuj.

Defoë r. 1719

Ekonomi. uważ. przyrod. (lub ziem.) za czynni: niesamodz. który powin. być ożyw. przez pracę ludz: Filozofi. jedn: woln. mieć wyż. pojęc. o przyro. Dzie. prawd. jest, że człow. zdąż. do tego, aby panow. nad natu. – regnum hominis super terram – ale należ. jedn. stro. z owa kolosal. różni. zachod. międ. przyrod. a kapit. w stosun. do pracy ludz. Środk. do pracy czy. kapi. w mag. siłl: to rzecz martw. dopó. prac. ludz. jej nie nada jej życ:

Przyro: żyj. dla sieb. własn. życ: kapit. – maszy: ma tyl. życ. ile człow. w nią wleje. Maszyna jest niewolni. człow.; natu: dobroczyn. pomocnicą: maszyn. ma tyl. rozu. ile człow. w nią włoż. natu. ma niewyczerp. sposob. posiad. rozum tajemni: którego człow. nigd. w zupeł. nie potraf. zgłęb. Dla tego natu. jest nauczy. wszystk. – wynalazc: odkry. i wynalaz. zost. zrobio. dzięki naturze

Wpływ przyro: ogrom. na ukształtow. człow. i ludzk. stosunk: przedewszystk. na ich form. najdoskon: narodowo:

A gdy przejdz. do życ: społecz. narodo: przekona się, że oprócz trzech wymienio. czynni. produk: są inne, porząd. wyższ. które zwyk. nie uwzgl. w oblicz. gospod. bo wszystk. co przyjęt. a przyszł. mogą być przyjęt.; jest to niej: druga przyrod: która nas zewsząd otacz. i swe siła: podtrzym. w pracy = narodo: ze swe: tradyc: religii. etyką. ze swemi skarba: litera: i †

† sztuk piękn; ze swe. instytu. publiczn: które w sądownict. i szkole, w administr. i komuni. w sejmow. i towarzysk: narod. jest atmosfe: ducho: pedago: insat. i ziemia

## O pracy jako czynniku produkcyi

Praca w najogól. znacz: jest dokonyw: zmiany w jak. rzeczy a zmiana moż. być podwój. albo zmia: miejs. gdy rzecz przeno- się z jedn. punk. przestrz. na drugi, albo zmia. przymiot: gdy n.p. rzecz twar: staw. się pod dział. jak. siły miękk; zimna stew. się oczysz. i t.d. W tem znacz: pracą: cała przyro: Wiatr wywoł: ruch. liści; atrak: każącz meteoro: spad. na ziem: gdy dost. się w obwód jej przyciąg: pracą: a gdy meteor wskut. opor. powietr. i uderz. o ziem. rozpr. się, jego części. jest wytwor. pracy.

W ściślejsz. znacz: używ: wyra. prac: w dziedzi: zjawisk biologiczn: Oznacz. każd. czynno: zmierzaj: do jasno określo. celu, a cel. tym, ścisł. czy nieświado: jest rozwój organiz: własne; zachowa. go przez opieran. się wpływ. szkodli: i odżyw: go przez odżyw: nareszc: odtwarzan. go w potomst. W tem znacz: każd. isto: organicz: rośli. zwierz. człow. pracuj. bezustann. Symbol tej pracy wszystkiej. samozacho. jest wszyst. organiz. serce.

Ale w dziedz: życ: społecz. gospodar. bierz. pracę w znacz.

jeszcze ściślejszy: siś nazy. pracą zwykł. funk: organiz. stw. jego

rozwo: lub utrzym: jak choćże. jedze. $^{myśleni}$ i t. d choć one niewątpli-

za pracą, bo za. przerabian. subst: utworz. w skład nasz. ciała

też organo. zwierz. do jakieg. celu zewn:

W tem znacz: zrywa. jabłk: aby natychm. było zjedzo:

nie będz. pracą, choć może. towarzy. mu pew. wysił: ale zbier.

jabł: aby je przechow: jest pracą, choćby. zbieraj. wraz. że

sam wszyst. zje w ciągu zimy. Jednak. cel pierw. jest

utworze. zasobu, a to cel, leżą. po za organiz. nasz:

Takie organo: zaw. coś wytwa: ale do teg. nie potrzeb: żeb.

to był produ. materyal.

śpiew. dla sieb. i dla inn: w pierw: raz. nie jest to

praca żad: w zaczy: społecz i w drug: prac: ogrom. mogą.

wydaw: jak. i wszyst. w gatunk. post: odtwarzaj. skut: Któr. choć nie

dadz. się chwyc. obliczy: mogą zow: i mnoż. się w nieskoń:

Pracy zawsze towarzy. trud, jak powszech. uczą. Jest to ogól. prawo biologii: od któr. żad. isto. stworz. uchyl. się nie może. W normal. zdrow. organiz. każd. funk. zrazu jest przyjem. pot. zaczy. nuż. a zbyt przedłuż. koń. się cierp. któr. zmusz. do zaprzestan. jej. Gdyb. funk. żywot. nie towarzy. przyjem. organiz. niedb. ich nie wykonyw; gdyb. zmęczen. im nie narzucz. końca, organiz. w końcu by się zupeł. wyczerp: bo rozporządz. tylk. ograniczo: zasob. sił, potrzebuj. odnowien. Dla tego prawa biologii. odbyw. się w pewn. granic. a gdy te nie są przekraczan. panuj. pewna równowag. międ. przyjem. wytwarza. pracy a przykrość: wydatkow. sił, któr. narzyw. zadowol:

Zupeł. inacz. rzecz się przedsta. w pracy gospodar. społecz. Poniew. cel jego: niezależ. od chwilow. usposob: prawa staj. się jego niewolni. i wyższ. musi być przedłuż. po nad grani: gdz. wykonyw. funk: przestaj. być przyjemna. Trzeb. ją przedłuż. potrzeb. przymu. który staj. się niezno. gdy wcześniej. nam z zewn: ale nawet. gdy sami się zmusza: nie dzieje. się to bez oporu. Zapew. ludz. zawsz. by pracow. pod impuls. cieles. lub ducho. popęd. ale że ta pra: zwra. się

do pewn. określo. celu i w wewnąt. od nich nie zależn. a częst. w form. i rozmiar.: im nieprzyjem. jest rezult. walki wewnęt. którą zwycięż. opór ~~[illegible]~~. oręż.

Walkę tę towarzy. wszystk. rodzaj. pracy społecz. a im więk. była walka, tem więk. rezulta: W tem mianie. praca społecz. uszlachet. i odejda. się jednost. nie tyl. w miarę skutecz. celu nad któr. pracuj. lecz przez wyrabia. w nich etycz. przymiot. któr. nie posiad. przed pracą rozpoczę:

Gatunki pracy. Zwykle odróżn. cieles. od ducho; prostą, niewo.
od woron. i kwalifikow. W niektór. szkoł. twierzn. materyaliśty,
i skrajno-socyalist. usiłow. w zesed. podzia. ten wyrazi. przez twierd.
że kaź. prac. ducho. daj. się sprowadz. do muskul. Każd. woro.
czy wykwalifiko. ob prost. i niewoo.

Jakkolw. praca wszystk. występu. zawsz. w towarzy. jakiejś czynno.
cieles. a wytwór. produk. bez pracy muskular. do skut. dojść nie moż.
w każd. obrem. przedsięwzię. na który. ~~występu~~ skłąda się wiekl. ilość róż.
czynno. możn. odróżn. trzy formy działan. ludzk.
1° obmyślan. planu 2° czuwan. nad jego wykon. i kierownict. 3° wykon.
techni.

Wszyst. trzy rodz. pracy skład. się na wybudow. jedn. gmachu.
Jeśl. teraz pyt. Która z tych czynno. jest najważ. Każd. odpow.
że archit. On jest właści. twórc. gmach; o jeg. nazwis. pyta.
się, jemu przypisuj. ~~zasług~~ ale także i braki. On zbiera chwałę
a także zarzuty. proso. odpowiedzialn. Ale jego czynno. jest wzgl. wszystk.
budo. Cz. jest nim sam archit. Ale jako kiero. zwłaszcz
od który. podział obcz., wykony. mowa pracę wszystko. bo czuwa
nad tem, aby plan w tej form. zost. wykona. w który. go ułoż.

Pod kierown. prac. techni. wykonawcy, to przedstaw. się jako
wyraz: majstra: z czeladzi: z któr. każ. wykonuj. swoj. specjal.
Są więc: cieśle, blacha: ślusarz. stolarz. wszyst. rzem.:
za pomo. narzęd. wykonuj. części zlecon. ułożo. przez archit.:
Te prace fizy: cieślych. ważn. bo od zdolno. i umiejętno. mura.:
cieśli, i t.p. zależ. dobroć techni. gmachu. Czyż ich prace
jest narzęd.: Niewprost: wiedz pewnie, że narzęd. czyn.: towarz.
fizycz. rzem. i że narzęd jest potrzeb. do zrobien. rzeczy, ale
głów. rzecz. jest wykona: To wykon. jest właśc.: reprodukc.
fizycz.: idei, form. przedst. przez artyst.:

W tym kierun.: uczniów stoj. usługi fizy: nie wymag.
praw. żadn. myślen. tylk. kroku. uważn. a dziw. ich fizycz.
Zapew. bez nich gmach nie zost. by wybudo.: ale mimo to
za one bez indywidual. rzecz, bez żadn. wpływ. na cało. robo.:

Koniec końc. gmach przedsta. się jako prod. ducha: przelany
w mater.: na pierw. miejs. występ. przez narzęd. skomplik.
twór: na drug.: fizycz. prost. następuj. w licz. stopn. i gatun.
a wreszcie: prawo skomplikow.: do prost. jest istot. niepodob.
Jest to zupeł. błędn. pojęc.:

<u>Przedsiębiorca i robotnik.</u> Rozgatunkow. pracy na umysł. i fizy. z tym. podział: porząd. ze sobą: antago. dziś powszech. międ. pracą a kapit. z jed. stro: międz. przedsiębior. a roboti. w drug. Antagon. ten nieuzasadn. w grun. rzeczy, lecz wypływ. z nieduży[?] któr. ludz. chęt. się dopuszcz: sprowa. się właściw. do tego: czy organi. pracy społecz. wymag. ~~aby ktoś~~ podziału, jej na przedsiębior. i wykonujący. Bo robotn. uczyn. nie ma do czyn. z kapitali. lecz przedsiębiór, który mu narzu. plan pracy a daj. środ. matery. do jej wykon:

Zadan. przedsiębior:

1) oblicz. potrzeb, dla któr. zaspokoj. ma służ. prac. produkcy:

2) oblicz. kosztów i zysku

3) zastosow. sił robocz. do osiąg. najskutecz. wykonię. celu przy najmn. koszt. a z nadz. jej. największ. zysku —

4) ułożen. planu pracy, rozwin. nad jego wykon: dostarcz. ~~robotni~~ wszyst. uczestni. pracy, czego potrzeb; ~~odst~~ dostarcz. produk. pracy komu się należy.

Jest oczywist. że udan. się pracy zależ. od przedsiębior. a rezult. będz. równ. pożąd. dla robot. jak dla konsum.

Im więc: przedsiębior. będz. doskon. środ. do pracy, a czuw. nad równow. międ. siła: robocz: a ~~produkt.~~ liczb. i jako. produkt: tem wszk. będ. osiąg—

zyski, tem lepszą użytecz. będą robi. publiczn. konsumpcji.

To za skutk: zbawienn. niewątpl. który przy kasi. zysku: pracy powi. być pozostaw. i wyzyskiw.: z wielk. zaś. ani tego wprost powst. nie ~~może~~ ale rodzi się pośredn.: gdy robotni.: którzy wykonyw. plan przedsiębiorst. na wyzyski:

Wszystkiego nie jest w tem, że przedsiębior. nic nie robi - bo on także robotn. i wszt. działa od wykonaw. swoich plan; lecz że także za robotn. 1° nie za dział. wynagrodz.; 2° że korzysta się społecz. zależn. wewn. poza gosp. pracy. Mogą zat. powst. pyt. następ.:

1° czy pracy nie da się organiz. w ten sposób, żeby nie było przedsiębior. stoj. naprzeciw tak zwan. robotni.?

2° czy przedsiębior. - jest konieczn. w organiz. pracy może nie zachodz. zbyt wielk. ogółu zysków?

3° czy robotn. może z czas. zost. przedsiębior.?

4° czy w przedsiębiorst. zaborczem: jest ... konieczn. gospodar.: lecz taki ~~konieczn.~~ że wiele ogółu ludz. ~~który~~ robotni. wyjd. ~~zarobek~~ ~~pracy~~ nie ~~pozwala~~ nie chcąc ~~być~~ przemienić się ~~w...~~ obowiązk., które wkład. na niego natu. ludz.

Redukow. pracy skomplikow. do prostej, muskular. poleg. na złudze. że ~~dała~~ czynno: współdziałaj. ku wydan. jakieg. dzieła są wszyst. równorzęd: i że każd. nawet na pozór najdrob: należ. się równy udział w ostatnim rezult. pracy. Etycz. jest to prawdą: i na tem poleg. zasło. każd. pracy, to że każd. stoi ludz. osobist: a przed Bog. ^prawi. wszyst. osoby są rów: ale ekonomi. jest również prawdą: że podział pracy rozbij. ją na mnóst. czynno: któr. nie wydałyb. żadn. owo: gdyb. nie były prowadz. raz. pod jedn. kierownict. i zespolo: w jedn. czyn ostat: Otóż kierowni. owoczy: nad wykonan. i zespolen. jest praca wszystko: a zat. i wytwór pracy jest przedewszyst. czyn. wszyst. dorob. do niej, przykład. się niezlicz. mechani. i muskul. ruchy, mniej lub więc. świado. Aż jeżeli: o każd. nawet najbard. materyal. wyrob. przemyst. ludz. powiedz. to moż. to wyżej stoj; przed zaczy. tych wszystk. czynno. zwraca. się słow. Goeth: Am Anfang war die That =

Na począ. jest idea, w któr. zmieść. powst. plan cało: a zakończ. dług. szeregu czynno. wykonawcz. ~~że~~ w produkt. ostat. jest powrot do idei;

Może b. wielk. pracy podział na kierunk. i wykonaw. – pierw. będz. koniecz. umysło. choć b. kiero. sam pewn. część wykony. – ale on równ. nad stworz. się czynno. wykonaw. do planu z góry utwor. i nad zjednocz. wszyst. czynno. w ostatn. wypadku utwor. Kierunk. będ. zawsz. rzeczy produkcyj. i rozkazuj. druga zaś wykonaw. będz. podporządk. i zależ. i zmusz. do zupeł. poddania się rozkaz.

Podział ten pracy prost. konieczn. jakakolw. będz. organi. pracy – z tego wyni. że ogrom. większo. pracuj. będ. zaw. pracow. w warunk. zupeł. zależno. Jedn. ta zależ. powinna się rozciąg. tyl. do samej pracy = nie zaś: oddzie. od niej zależ. społecz. i ekonomi. pomim wszystkiego. pracuj. a tak. postęp. ta stawi. wyższa i mądrej. dziś. świat cały pomięd. robotni. a Kapitalis. =

Czas roboczy, zapłata, warto. pracy

Zob. Brentano, über das Verhältniss vor Arbeitslohn und Arbeitszeit zur Arbeitsleistung - 93 2e wyd.
Filippowicz, Grundriss der polit. Oekon. I. p. 115 2e wyd. =
Lord Brassey, Work and Wages practically illustrated - Lond. 72 =

Tom. Brassey ur. 36, syn wielk: przedsiębior. kolejo: Tomasza B. (1805-70) - dużo miał przedsiębiór. we wszystk. kraj. świat. w dziedz. przemysł. kolejow. i ~~statk~~ budowy okręt: = wielka powaga - liczn. pisma - parę razy zasiad. w minist. pod Gladst.

wielka

Rezult. jego badań: Przedsiębior. jego ojca we wszystk. częśc. świa., pod każd. strefą ogół. ~~warto~~ ceny pracy zawsz. były te same, bez względ. na to czy płaca była wysoka lub niska - bo gdz. płace były niskie, takż. rezult. był lichy. Gdz. płaca i rezult. pracy były wysok.; rezult. pracy podnos. się z podnies. płacy - tak że cena pracy ogół. po podnies. płac była taniej, niż przedt.

O wartości:

Zob. Theod. Hertzke, die Probleme der menschl. Wirtschaft. Berlin 97 = I Bd. Das Problem der Gütererzeugung pierw. rozdz. rzeczy. ws „wartościa"

Zuckerkandl, Zur Theorie des Preises etc. Leip. 89 =

Ludwig Słonimski, Marx's nationalökono. Irrlehren – Berlin 97 =

Prof. Karl Diehl: über das Verhältniss von Wert u. Preis im ökonom. System von Karl Marx = Festgabe für Joh. Conrad = Jena 98 – Fischer = vyli 20ty tom Samlung nationalökon. u. statist. Abhandlg. des Staatswissensch. Seminars zu Halle = wyd. Conrad =

# Kapitalizm a produkcya

b) produkt. (wyroby) któr. nie maj. wartości. kultur.
Te wyrob. dają się podziel. znowu na dwie klasy:

a) rzeczy potrzeb. ale któr. bez rozwoj. industr. kapitalist. mieć można, ale nie w tak. mas. czy po tak nisk. cen.
Tu należ. przedewszyst. wszyst. tkanin: Przed udoskonal. dzisiej. fabryk. przemysł. tkack. były te wyrob. i dostarcz. w zapas. dobr. i gustow. w dostat. liczb.

Wartość. kultur. tej masowo-produk. nie jest żad. a nawet jest wiel. szkodli. i jej towarzy. nędza robot. a zniszcz. przemysł. domow. Zwiększ. się wobec h. superprod. któr. sztucz. podtrzymy. jest przez nieustan. zmian. mody. W środ. wart. mniej. znacz. marnuj. się na zbyt. w stroj. kobiec. i dziecin.

Moda zabija estetyk. stroj. narodo.; wyrugow. piękn. wyrob. indyjsk. i tureck. A za tą modą i tem tanie wyrob.: zgłodz. robotni. i dzieci i t.d. — Jentsch str. 216.

β) wyrob. któr. nie za zgoła potrzeb:

N. p. wyrabi. taniej papier z cellulo.
wyrabia. koło. cyklistów.

Praca w nich trud. i nierzadko pożyt. wszel.

Bogaci nie za wiele mało ido. przemysłowi.

—

Tu przychod. nareś. wszystk. towary, służ. przyzw. lub zbytko.

Przykł.: 1° Przed kilk. laty kuśnierz w Berl. wytocz. proces pewn. pani o niezapłac. rachun. za przechowyw. futer. Rachu. wynos. 1800 mar. a fut. oszacow. na 120.000 mar. Na te drog. wyrob. złożyło się praca wielu ludzi, od myśliw. i wszytk. aż do garb. kuśnier. i t. d. Jeżel. każ. z tych ludz. zarab. tygodn. = 40 mar. to suma powyż. = 3000 tygod. = 60 lat. Przypuś. że robot. przeciętn. pracuj. 20 lat, to pani owa zmarno. trzy ludzk. żywo.

2° Przy wielk. wesel: kosztow. kwiat. 20.000 mar. Przypuś. że każd. robot. potrzeb. do hodow. i transport. kwia: od ulicz w nie ogrodzon. zarab. tygod. 20 mar otrzym. = 1000 tyg 990 = 20 lat czyli życ. jedn. człow. zost. zmarno. na ozdob. jedn. wieczo.

Równość wobec prawa

jest dalsz. krok. na drodz. ku zrównan. wszelk. różn.

Rewolu. fran. zniosł. wszelk. różni. - z wyjąt. stanu urzędn.

Za tem poszło głosow. powszech.

Za jego pomo. mieszczań. przeprowadz. wszyst. swoj. teor.; wyzwoliły rob. wszyst. swobo:

Ale ter. mieszczań. nie chce dopuśc. do równo. rzecz. ludzi..

Nierówno. wyrab. się jednakż. coraz większ.

Rozdz. międz. „towarzyst." a tymi, którz. nie należ. do towarz. wykształco. a niewykształcon.; kapitali. a robotni. staw. się coraz większ. a ostrz. tego rozdzia. coraz wzr. się rozogn. Dwie te połowy narod. nie obcuj. razem. nie bawią się raz. nie jedz. raz.

Ten rozdz. boleśniejsz. niż który kol. istn. w średn. wiek.

[Fil. socjalna]

Ruch społeczny

13.1.98.

53

Ruch społeczn.: na koncu: proletar. zaczyn. się w r. 47 = w którym Marx ogłos. swój „manif. komunisty." Kończ. się słow: proletary. wszystk. kraj. połącz. się!" Wted. były myśl, że proleta.: wszystk. kraj. powinni na swój. koncu. przeprow. to, co dla sieb. osiągn.: burżoa. zrobiw. wielk. rewolu. fran. Zaczę. się wted. walk.: maj.: wywró. porząd. społe. istn. aby zastąp. go porząd. now.: Na gruz.: dawn. gmach. ma być wystaw. nowy, w niczy. lub mało do nieg. podob. Poniew. wal. ta ma zniwe.: porząd. istniej.: nazyw. part.: która do nieg. występu.: takie. part. wywro.: ale wyr. taki ogół: że nic nie tym: W Prus. nazyw. rząd katoli. i Polak. taki. part. wywro.: i podciąg. ich pod wspól. naz. z socyal. demokr.

1

Ruch społeczny.

Toruń.
Zak. no. 3 = 16.10.97
rok VI.

Umsturzparteien
Umstürzler

Nazyw. także. tak walk.: „emancypacya czwar-stanu" Rudolf Meyer nap. znakomi. dzieło: Emancipationskampf des vierten Standes. Leipz. 74-75.

że to walka o wyzwole: nie pracy: ale czy robotni- czy czwart. stan? Ze tym wyraż. widokiem: moż. wyjaś. różn. pomięd. celu: wyzwol. franc: a tem, do czego zdąż. prolet. dzisiejsz:

W wielu gaz. liber. niem. sympatyczny. z uczuc. tona robotni: wraca ten wyr: der vierte Stand a gdy ~~[illegible]~~ na ~~[illegible]~~ pewnie rocz. Kongresie ~~[illegible]~~ w Kolonii / Stowarzysz. dla polity. socyal. podczas ~~[illegible]~~ ~~zebra. się [illegible] wspól.~~ uczty biesiad. zabrał głos ~~[illegible]~~ b. minist. handlu ~~[illegible]~~ Berlepsch, że rozwijał ~~[illegible]~~ te dziwn. myśl że pod kon. XVIII pod kon. ~~[illegible]~~ stul. skończyła się walka o emancyp. trzeciego stanu, dzisiej zaś o ~~[illegible]~~ emancyp. czwart. stanu, stanu podrastaj. który doma. się tych sam. korzy. ducho. i materyal. które posiad. już inne stany. To jest stary dążen. i należ. je toleru. uczw. popiera. Tonem [illegible] minist. za zdrow. tego czwart. stanu.

Dla filoz: jest to fakt znaczn. godny, gdy minis. handl. ma o ruchu robotn: o dążno. i pragnie. proleta- takt tęż. przekon: lub nerwa niewiadz. daje o nim bierz. przekon. wszystk. publiczno.

Verein für Socialpolitik w r. 97

Ruch społeczny.

Wiemy dobr. co znacz. stan trzeci. Odpow. na to stan.
Em. Joz.
Ksiądz Sieyès w broszu. z r. 1789: Qu'est-ce que le
tiers-état? Odpow: niczem! a na pyt. czem być powin:
odpow: wszystkiem! W isto: aut. „praw człow." mający
głos stanow. w Zgrom. narodo: i wytęż. na rozwój wypadk.
aż do usunięc. go przez Napol.: marzył o tem, żeby dwa
stany wyższ: szlach. i duchow. pozbaw: przywilej: a
na miej: ich postaw. mieszczańs. Dla niej: stan trzeci to
mieszczań. O chłop. nie myśl. a mniej jeszcze o wyrobn. Stan
trzeci t. j. mieszczań. miał zaj. miejs. dwóch wyższ. stan. i to
przeprowadz. za pomo. zniesien. przywilej: konfisk. dóbr kościel. a
później i szlachec. Zapew. z ogłoszen. „praw człow." korzyst.
także chłopi a przez sprzedaż dóbr państw. i skonfiskow.
doszli do pewn. zamożno. ale od zwycięst. rewolu. wielk.
mieszczań. staje się jedyn. ~~stan.~~ stan. panuj. a właściw. przestaje być
stan, skoro dwa wyż. zniesiono. a ludn. Fran: zaczyn. się
układ. wedł. dwóch znamion: a) wedł. majątk: b) wedł. zawod.

Pierwsz. jest podz: ekonomi; drugi techni: Wedł. pierws. odbyw.
się wedł. na bogat. i biedn: z których odrzuc. w pośród; wedł. drug.
na klassy zawodo: księżi. urzędni. kupc. fabry. i t.d.
W obu podział. napotyk. proletar: - w pierwsz. pośród biedn: w drug.
pośród drobn. rzemieślni. stwarzając: postęp. fabryk; wyrob.
dzien. i t.d. O czwart. stan. nie wolno już mów. bo nie
ma już żadn. inn. stan: są obywat: wolni, i równi: We
Fran. przynaj. o żadn. stan. więc. mów. nie wol; zat. ani o
stan. czwart. Podobn. na lądzie europ: i w całej olbrz. stad.
lad. Ameryk. półno. i połudn. Tam jedn. w wielkś. stron. znajd.
się dzikus, ale są nie ich stan: Obywat. za wszys. tam równi. Są
jeszcz. jakk. stab. przywilej. szlach: w Austr. Prus. każd. państ.
niemal niem. ale nie maj. już praw. żadn. znacz. prawno-polity.
ani ekonomicz. Może bez przesad. powiedz. że w Euro. wyjąt.
Rosyi, która swój osob. rozwój odbyw. ekono. i polity. - na
grun: dawniejsz. stanów powst. równo. obyw: rozpadł. się
na zawod. z któr. wytwor. się klassy - jest ich bardzo wiele
a z każd. klassy wykształ. się proletar: który jedn. prawn. (przynaj.
w teor.) może a często rzeczywiś. dochod. do pewn. zamożn. majątku

Ruch społeczn. 3

Towarz. Ktoś drwiąc: że podsta: ekonomi. prolet. jest brak. tak. podsta: -podob. Mittelstadt przenik. = to nie jest żad. cecha stanu ani zawod. lecz położ. ekonomi. Tek. położ. napotyk. we wszystk. klas. zawodo: literat. pióra. z dnia na dzień do gazet: a zagraża. głód. gdy ona przest. wychod; drob. urzędn: często. pełnią. swe obowiąz: a mogą być usunię. każd. chwili, Polak nie znajdzi. posad. w Poznani ani na Śląsk. jedyn. dla tego. że jest Polak. lub katoli; właści. ziems. pod sekwestr. które drug. przewyż. o wiele warto: kawał. ziemi, który jemu. pozo. wini; lek. lub adwok. bez prakty. pomim. jeśli wdejm. pychę z serc. zaliczy. sieb. do prolet. bo nie ma podsta. ekonomi. Jeżeli dziś. robotni. przewyższd. rozgałęzio. po wszystk. kraj. w położ. związ. wszyst. się ... prolet: i jeżeli. o ... myśl. głów. Marx. gdy pisał swój manif. komunist. nie zmien. to jedn: faktu, że wszys. wyzn. jest niestych. ... i że prolet: jeśli ma ... brak samodzielno. ekonomi. obojęt. tak ... wszyst. że gdzi. ... się ... wszystk. położ. w jedn. całość.

wdyscyplinow. pokaz. b. się niebezp. że przeciw. interes.
jest tak. ogrom: że albo pękłab. organiz: albo należ. by
wszystk. wyjąc. już był wated. zupełnie pozbaw. go
i wszystk. środ. z położen. dzisiejsz. proletar. To jest
ostat. aspira. jeśli nie wszystk. ~~sekt~~ socyal: to w
każd. razie komunist. ze szko: Marxa. Czy to możeb?
czy zadowolni. b. wtedy proletaryat? są pyt. na
które odpo. przy krytyc. syste. Mar. Tera tyl. określ.
złożo. poję: emancyp. proletar: Nie może to znacz.
dopom: proletar: aby wziąw. tych sam. praw, co właści.
lub kapita: jak ich obecn. używ. — bo równie praw.
wyd. dziś nie ma Nie znacz. to - dopomóc wszystk. do wyjąt.
do zamożnoś. do swobód ekonomicz: jak to stało się podczas
wielk. rewolu. bo każd. widzi, że to niepodo. Nie może
dać wszystk. indywidualist. ~~podsta~~ nierealizo. ekonomi. powie.
podział pracy, wiemy. wszelk. postęp. i rozwoj. nie to nie znacz:
emancyp. prolet. może więc tyl. jedn. znacz: zniesienia
tych, którz. nie należ. do prolet: cz. zamienia. wszystk. w prolet. +

+ Jedyn. właści. będz. państ.
od którego wszys. będą zależ.
tak w produkcyi jak w
~~podziale produk~~ rozrybu.
czył. korzyst: z produkt.
Podział ekonomi: będz. w posiad.
państ. a wszys. obywa. państ.
będ. wobec niego proletaryus

16.1.98. 

Ruch społecz. międzynarod. zacz. się w r. 47 od manif. Marx. — Ruch społeczn. 4

Oczywiś. już przedt. istn. siła prąd. społecz. w Fran. i Angl.
i skrystalizow. się więtyl. w świetn. teor. lecz i potęgi organi.
Pomiędz. jedn. niem. ruch obchod. nas z blis: bo wpływ na
Austr: oddział. a part. socyalno-demokr: oddaw:
stąd: znaczn: czynni. w życ. polity. Wiem. bo więtyl.
wznoszą się po ced. imper: lecz w parlam. liczy kilkudz.
przedstawic: będąc. pomoc. urzędn. rzeczników: stronnict.
i rozwój jego progr. i zasad. musi każd. sposobno.
przeto zaczyn. od Marx. raz dla tego że jest ojc. duch.
stronnict. i jego teorety; powtór. że między ruch. socyal.
niem. a życ. społeczn. naszem. rozwij. i zwłaszcza. istotni.
i konsolidow. się w pewnej. grupy polity. nie ma żadn.
bezpośredn. związku jest tyl. związ. pośród. drogi lud. z [illegible]
Marx. Po tem: że żywot Marx rozpa. się na epo:

z któr. równoleg. idzie ruch socyal. niem.:

Ponieś. zapew. trudno: że idee Mar. będą. zawsze wor. wielką. wtedy: fakt. i osob. niemiej. znaczenia sprost. tęższą. osobist.: ale idee Mar.: wzorem. w drug. poło. jest jednostką: i spotyk. w dom. lub po bibliot.: nie nie trzeba ukaz., że od czasu do czasu ruchl. wśród z osób. powst. zaw. jego idee i dzieła, z które. czerpał. będą. się spoty.: w całym ruchu społeczno-niem. Zresztą nie jest naszym. zamiar. dać biogr.: szkic, który tylko niemożl. bez pewn. jedno: nam chodzi. przedewszyst. o ruch i oryginal. jego idee. Co zaś tyczy. się ruchu społecz. po za Niem. powiem. że dawniej. od Mar.: a po jego wystąp.: tyl. w ruch. ogół. jemu się poddaw. zaczyna. niezależ. rozwij. się od niej. będz. o tem mówić po Niem. Wted. pokaż. się, że ruch socyal. w Fran. Angl. Stan. Zjedn.: ma po wszyst. ogół. inn. od niem. dodać. pochodzenie,+

+ inn. cele, inn. organiz.
bo tak nasz ruch: i anglo-
sax. prądy się niezależn. od
niem.

Filo. socyalna

57

# Reformacja chrześciańska

—

W Encykl. z r. 91: Rerum novar. własno. prywat. przyna. człowie. jako należ. się jemu z praw. przyrod.

Refor. a chrześcijań

Kard. Manning w rozmo. z Henr. George, socjalis. amery. oświadcz. starow: Praw własno. opier. się na praw. przyrodz; uświęco. przez Objaw; ogłoszon. przez chrześcijańs; uczczo. przez Kościo. Kato. ono stano. części nieodłączn. cywili. wszyst. narod. –

Léon Grégoire, le pape, les catholiques et la question sociale. Paris 95 2e édit.

Prawo do życ. i do utrzymy. sieb. i swoich jest podst. praw. do własno. prywa. Dobra tej ziemi stwo. ludzko. do życ; z czeg. wyni. że żad. człow. posiadaj. te dobra nie moż. ich używ. gwoli swoim zachcian.

( Fouillée, la propriété sociale et la démocratie p. 12 sq. rozgranicz. tyl. własno. formy, nie zaś własno. treści – )

jest wedł niego. własno przedstaw. wolno. woli

Bóg jest bezwzględ. właściciel. wszech rzeczy; człow. zaś używ. dóbr ziemi wedł. zamiar. boż. Te zamiar. schodz. się w jedn. głów. żeb. ludz. mogli z dóbr ziem. wydoby. to, czego potrzeb. do utrzym. ich przy życiu.

Moż. się to stać w podwój: sposób albo przez wspól. pracę nad ziemi i wspól. podział płod. wkład. mamy komuni. albo też w ten spos. że każd. uprawi. ziem. zosob. z prawem. używan. dochod.

7

Św. Tom. zbij. komuni: poniew. ani nie ułatwi. administr. dóbr ani nie ożywi pracy dość wydajnej a nadt. może być źródł. wielk. nieszcz.

Co zaś do używ. i korzyst. z dóbr. św. Tom. zupeł. przeciw. prawu rzymskie. które własno. określ. jako jus utendi, fruendi, abutendi. Dodat. abutendi oznacz. bezwzgl. panow. nad rzeczą – i wszedł tak. do Kod. Napol.

Św. Tom: iż nie tyczy używ. dóbr ziemsk. człow. nie powin. uważ. ich za prywat. lecz za społecz. tak iżb. łatw. znieść udziel. innym wśród potrzeb.

Właście. który zbier. płody ziemi, powin. pamięt. że służ. do karmien. ludzi; naprzód jego sam. i jego rodzi. potem inn. ludzi wedł. ich potrzeb. Nadwyżk. należ. do bied. – patrimonium pauperis; dopóki będą bied. jus abutendi nie może mieć miejs. w społecz. chrze.

Inne. słowy: praw. własno. przysług. ludz. tylk. w pewn. warunk. Poniew. człow. powin. żyć, ma prawo do własno. z któr. żyje; poniew. inni mają to samo prawo, należy im się to, co dla nas zbytecz. jest. potrzebn. go do życ.

Ketteler już w r. 48 wystaw. wyraźn. chrze. teoryi nad własną przeciw. jej twor: które także zwrócić się zob. naraz.

Refor. chrześ.

Jedna (wygórow. indywid.) nauka, że człow. jest bezwzględ. pan. swoj. własno. – ta teor. grzeszy przeciw przyrod. skoro na niej człowo. ludzk. i wyzwolen. chce. używan. zabrać to, co wedł. inten. Bog. służ. powinn. do utrzym. tych, którzy nie posiad. nic na własno. Rozgłos. twierdz. Proud. jakob. własno. była kradzież. zawier. w sob. dużo kłamst. ale także dużo prawdy.

Z błęd. teor. bezwzględ. własno. rodzi się błędn. teor. komunis. wedł. Kettel; nauk. zaś chrześcian. wyrzeczn. unosi się nad obu błęd. teor.

Wielu chrześ. bogat. nie chce pracow. lub chce tył. praco. do czasu – zamie: pracow. chcąc pomnoż. majątk. przez grz – a za przekona: że mog. żyw. lekkomyśl. traci. mająt. jak. szybko go nabyw. –

Wielu cieszy się, że majątek uwaln. ich od pracy, od zarab. na życ. – nie zastanaw. się nad. czy maj. do tego prawo – poniew. wedł. ich mniem. prawo kara. zabierze. im posiad.

Zob. Grégoire p. 69 –

Takie poglą. nie maj. nic wspól. z chrześcianiz.

Z teor. własno. wynik. dwie konklu. [tak pojęt.]

1° „Nikt z pewno. nie ma ~~jest~~ obowiąz. wspier. bliźn. biorąc z tego, co dla nieg. lub rodzi. jego jest niezbędn.; naw. nie ma obowiąz. odmaw. sob. tego, co wedł. zwycz. i przystojno. należ. się jego osob.; nikt nie potrzeb. ~~[illegible]~~ żyć przeciw. niż wymag. przyzwoito. Ale gdy się ostatecz. ~~[illegible]~~ uczyn. zadość konieczno. i przyzwoito. istniej obowiąz. oddać to, co zbywa, w której biedz. Nie jest to obowiąz. ścisł. sprawiedliwo. z wyjątk. wypadk. niezbęd. konieczno lecz obowiąz. miło. chrześć.". (Nov. Rer.)

2° W raz. niezbęd. konieczno. bogat. któr. odmaw. wspier. grzeszy przeciw sprawiedli. Biedn. może wted. sam sob. wymierz. sprawiedliw. biorąc ze zbytku to, co mu potrzeb. koniecz. do życ.

Św. Alf. Liguo: W raz. ostateczn. konieczno. każda rzecz staje się wspól; boga: wtedy wedł. ścisł. sprawiedliwo. obowiąz. wspier. biedne. a biedny ma prawo wziąść to, czego koniecz. potrzebu. naw. wbrew. woli właściciel:

Św. Tom: $2^a 2^{ae}$ qu. 66 a. 7 utru liceat alicui furari propter necessitatem? – przechodz. różn. objekt. i różn. wypad. dochod. do konklu. że gdy zachod: evidens e urgens necessitas etc. +

+ tunc licite pō aliquis ex rebq alienis suae necessitati subvenire s. manifeste s. occulte sublatis nec hoc proprie habet rationem furti v. rapinae

60

Teolo. naucz. że własno. prywat. staj. się współ. gdy głód kołacze do drzwi" Arcyb. Ireland - L'église et le siècle - p. 88 = 7e éd. 94

Refor. chrześ".

W kaz. z 10 listop. 89 w Kated. Baltymorskiej, przy obcho. 100 letn. rocz. ustanow. hierarch. katol. w Stan. Zjedno.

Na tem kazan. było obecn. dwóch kard. i przeszło 80 bisk. i kilka set księż. i deleg. Stoli. św. (p. 66)

W r. 93 w tej" sam. Kated. obchod. 25 let. jubil. ordyn. bisk. kard. Gibbonsa - było obecn. 13 arcyb. 40 bisk. 300 księż. 200 kleryk. (p. 22) powtó. to samo zdan. że w razi. ostatecz. konieczno. wszyst. dobra staj. się własno. współ. (p. 44) Dodał te słowa: Katoli. od lat. dawna przyjęli zasady. nauczan. swoj. w uniw. instytu. i seminar. że gdy nagl. te nauczanie zyskuj. się w pełn. dnia, ludzie. ich nie poznaj. bądź nie ich i wyznaj.

Manning w 88 = człow. umieraj. z głodu ma prawo przyrodz. na chleb swoj. bliźn.

Lat 20. dla więcej 200 r.

Przed 3a dnia: (dziś 8 Mar. 99) wyd. w N. Fr. Pr. że stara 60 kilkaletn. oskarżo: że ukradła trzy kartof. aby głód swój zaspoko. Sąd. uwol. go, ponie. warto. wynosi. był 1 cent =

W 96 babin. zeznaw. kawał płót. bo była głod. a zamk. 20 ora. dzien. wskaz. jż na 3 dni areszt możlb. pozwal. surowo. pero

Po ogłoszen. Encykli. novar rer

żaden Katoli. jest jasno określo: Oni mają pracow. nad wymiar.
sprawiedli. wszystkim któr. pracuj. a pogrąż. są w nędzy

Ojciec Św. mówi:

„Gwałtowno. rewolucji politycznych rozdzieliła ciało społe.
na dwie klasy i wykop. międ. niemi przepa. niezmier. Z jed.
która we wszyst
strony wszechmoc w opływan. Stronnictwo jedno, opanow. bezwzgl.
przemysł i hand. odwra: bieg bogactw i sprowad. do sob.
wszyst. ich źródła; stronnict. to rzeczy dzierży w swych ręku
więk. części gałęzi administra. publi. Z drug. stro. wzdzi.
słabo. w niedostat. tłum, z duszą zbolałą, zaw. gotów do
nieporządk." —

„Ludz. należ. do klas niższ. są po więk. części w położ.
nieszczęśliw. i w nędzy niezasłużo."

„Wiek przeszły zniosł. nie stawiając nic na ich miej.
dawn. korpora: któr. były dla nich opieką; wielki pierwia: i pow.
wielk. religii. zniknę. z praw i z instyt. publi. a tak. po
woli robotni. odosobnie. i bez obro. ujrzeli się z czas. na łasce
pomiń bezbronn
mistrz. nieludzk. i chciwo. wyuzdanej konku."

„Lichwa pożeraj. pozytacz. się do złego – Potępio. kilkakrot. przez rząd Kościo. nie przesta. być praktyko. pod inną formą przez ludzi (chrześ. zysku, gryzących nienasycon. pożądan." Refor. chrześ.

„Do tego wszystk. dod. należ. monop. pracy i skut. handlu, które stały się udział. małej liczb. bogat. i opływają. we wszystko a ci w ten sposób nakładaj. jarzmo prawd. niewolni na nieliczo. mnóst. proletaryu."

Nie mogą dobitniej skharakt. symptoma. społecz. patolo.

Prawdy te wygłoszo. z drugich. wzgórz nad Tybr. do Kiór. od 19 wieków ~~2000 lat~~ zgromadziły. wszyst. sympat. i antyp. lud. Europ. powoduj. głębo: opin. publi: ~~[illegible]~~ Zwolenni. liberal. ekono. polity. objawi: głośno swą niechęć, (ci z Katoli. który obojęt. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ spoglad. na sprawy społecz. głębo. wst. poruszo. a naw. dzienni. antychrześc. wśród socyalisty. choć nie zaw. chętn. oddali sprawiedl. pochwa: temu wystąpie:

Jena. w r. 98 artykł. w Sozialist. Monatshefte (zeszyt Kwietn.) Der Sozialismus u. die Kirchen von Fr. Lütgenau który ten mocą. oświadczen:

Kościół katol. prześcig. nas protest:

Bibliogr: Katol. litera: socyalistyczna:

Ketteler, die grossen sozialen Fragen der Gegenwart (48) - 78 -
" die Arbeiterfrage u. das Christenth. (64) - 90 4 wyd.
Hitze, Kapital u. Arbeit u die Reorganisation der Gesellsch. 80
Weiss, soziale Frage u. soziale Ordnung od. Institutionen
der Gesellschaftslehre - 2 Bd. 92 -
Laveleye. soziale Parteien der Gegenwart - 84 -
Cathrein, der Sozialismus
Biederlak, die soziale Frage Innsbruck 98 3 wyd.
~~Vogelsang~~ Klopp: die sozialen Lehren des Freih. Karl von Vogels:
St Pölten 94 = na to artykuł. ze: z Oester. Monatsch.
für soziale Reform =

Zob. artyk. p. Ernesta Seillière, la réaction contre le féminisme en Allemagne - Mme Laura Marholm w Revue des deux mondes 15 août 99 =

Feminizm

Ważniejsze dzieła p. Laury Marholm są następ.:

1) Das Buch der Frauen München. 94.
2) Wir Frauen u. unsere Dichter. Berlin 95.
3) Zur Psychologie der Frau. Berlin 97
4) Karla Buehring - Ein Drama München. 95.
5) Zwei Frauenerlebnisse - München 96
6) Frau Lily. Berlin 97 =

Prócz p. Laurze Marholm wystąpiły:

a) Minna Cauer, die Frau im neunzehnten Jahrh. - Berl. 96

b) Lily Braun, apostołka marxizmu:
Die Neue Frau in der Dichtung. Stuttg. 97

Nareszcie p. Rie Blessen w Neue Zeit z r. 96:
Ein Frauendrama u. eine Frauenphilosophie.

| | | |
|---|---|---|
| jo | 60 | 1.20 |
| go | 60 | 40 ub |
| cu | 34 | 1.60 |
| gou. | 20 | |
| ub. | 70 | |
| u | 20 | |
| | 234 | |
| | 1 60 | |
| | 3.94 | |
| hes. | 4.80 | |
| | 8.74 | |